

Гүйцэтгэл-Нийцлийн аудитын тайлан

2024 оны 12 дугаар сар

**АУДИТЫН СЭДЭВ: МОНГОЛ УЛСЫН 2025
ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ТӨСӨЛД ӨГСӨН
АУДИТЫН ДҮГНЭЛТ**

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ АУДИТОРЫН
ТУШААЛ

2024 оны 12 сарын 05 өдөр

Дугаар А/31

Улаанбаатар хот

Аудитын тайланг баталгаажуулах тухай

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.2 дахь заалт, 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэг, 20 дугаар зүйлийн 20.2 дахь хэсэг, 29 дүгээр зүйлийн 29.1.9 дэх заалт, 29.3 дахь хэсэг, 33 дугаар зүйлийн 33.6 дахь хэсэгт заасныг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. Монгол Улсын Засгийн газраас 2024 оны 12 дугаар сарын 04-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн "Монгол Улсын 2025 оны нэгдсэн төсвийн төсөлд дүгнэлт өгөх" аудитын тайланг баталгаажуулсугай.

2. Аудитын тайланг Монгол Улсын Их Хурал, Монгол Улсын Засгийн газар, Эдийн засаг, хөгжлийн яам, Сангийн яаманд тус тус хүргүүлэхийг Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын орлогч (Я.Самбууням), олон нийтэд мэдээлэхийг Тамгын дарга, тэргүүлэх аудитор (Б.Бундхорол) нарт тус тус даалгасугай.

3. Аудитаар өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авч, биелэлтийг 2025 оны 06 дугаар сарын 10-ны өдрийн дотор Үндэсний аудитын газарт ирүүлэхийг, Монгол Улсын Ерөнхий сайд (Л.Оюун-Эрдэнэ), Монгол Улсын Тэргүүн Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд (Л. Гантөмөр), Сангийн сайд (Б.Жавхлан) нарт зөвлөсүгэй.

4. Аудитаар өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж, үр дүнг тооцон ажиллахыг Санхүү, нийцлийн аудитын газрын захирал, тэргүүлэх аудитор (Ц.Наранчимэг), Гүйцэтгэл, нийцлийн аудитын газрын захирал, тэргүүлэх аудитор (Д.Энхболд) нарт тус тус даалгасугай.

5. Аудитын тайланг Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороодоор хэлэлцүүлэх бэлтгэл ажлыг хангаж ажиллахыг Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын орлогч (Я.Самбууням)-д даалгасугай.

6. Аудитын тайланг баталгаажуулснаас хойш 14 хоногт багтаан аудитын ажлын баримтыг хадгаламжийн нэгж болгон архивд хүлээлгэн өгөхийг Стратеги, төлөвлөлтийн газрын Бодлого, төлөвлөлтийн хэлтсийн дарга (Л.Мөнхцацрал)-т үүрэг болгосугай.

Д.ЗАГДЖАВ

Z:\Tushaal\2024\EA-In A Tushaal\1205 EUZ-1.Docx

20241011177

АГУУЛГА

Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдээгдэл.....	4
НЭГ. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ.....	8
Макро эдийн засгийн 2025 оны төлөв байдал.....	8
ХОЁР. МОНГОЛ УЛСЫН 2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨЛ НЬ МОНГОЛ УЛСЫН ХӨГЖЛИЙН БОЛОН ҮНДЭСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН БОДЛОГОД НИЙЦСЭН БАЙНА	12
Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд нийцсэн эсэхийг хянаж үнэлэх шалгуур үзүүлэлт тодорхойгүй хэвээр, өмнөх аудитаар өгсөн зөвлөмж хэрэгжээгүй байна.....	13
ГУРАВ. ЗАСГИЙН ГАЗРААС УЛСЫН ИХ ХУРАЛД ӨРГӨН МЭДҮҮЛСЭН МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2025 ОНЫ ТӨСӨЛ НЬ ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН 6 ДУГААР ЗҮЙЛД ЗААСАН ТУСГАЙ ШААРДЛАГЫГ ХАНГАСАН БАЙНА.....	14
Төсвийн хүрээний мэдээгдлийг тухайн жилийн төсвийн төсөлд нийцүүлэн өөрчилдөг байдал давтагдаж байна	15
ДӨРӨВ. УУЛ УУРХАЙН САЛБАРЫН ГОЛЛОХ НЭРИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ЭРЭЛТ БОЛОН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ҮНИЙН БУУРАЛТААС ШАЛТГААЛЖ ТӨСВИЙН ОРЛОГО ТАСРАХ ЭРСДЭЛИЙГ ТООЦОХ БАЙНА.....	17
ТАВ. ЗАСГИЙН ГАЗАР УРСГАЛ ЗАРДЛЫГ 2025 ОНЫ СУУРЬ ТӨСВӨӨС 2,302.0 ТЭРБУМ ТӨГРӨГӨӨР БУУРУУЛАН ТӨСВИЙГ АЛДАГДАЛГҮЙ ТӨСӨВЛӨСӨН БАЙНА.....	21
ЗУРГАА. ЗАСГИЙН ГАЗРААС УЛСЫН ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ТӨЛӨВЛӨХДӨӨ ДЭД БҮТЦИЙН ТӨСЛҮҮДИЙГ ҮЕ ШАТТАЙ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЗАРЧИМ БАРИМТАЛСАН БАЙНА	25
Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар төлөвлөгөөнд багц байдлаар тусгасан төсөл, арга хэмжээний байршил, төсөвт өртгийн задаргааг тусгайлан батлах шаардлагатай байна 26	
Төсөл, арга хэмжээний тухайн жилийн санхүүжилтийг хэрэгжүүлэх хугацаатай уялдуулж төлөвлөх шаардлагатай байна	30
Өмнөх аудитаар ТЕЗ нарт өгсөн зөвлөмж, албан шаардлагыг хэрэгжилт хангалтгүй байна	31
ДОЛОО. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН ҮЛДЭГДЛИЙГ НЭРЛЭСЭН ДҮНГЭЭР 39,807.5 ТЭРБУМ ТӨГРӨГТ ХҮРЭХЭЭР ТООЦСОН НЬ ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ЗААСАН ТУСГАЙ ШААРДЛАГАД НИЙЦЭЖ БАЙНА.....	31
ӨМНӨХ АУДИТААР ӨГСӨН ЗӨВЛӨМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТ 69.0 ХУВЬ БАЙНА	33
ДҮГНЭЛТ:.....	35
ЗӨВЛӨМЖ:.....	37

Аудит хийх үндэслэл, бүрэн эрх	Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл <p>Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.2-т заасан бүрэн эрхийн хүрээнд Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4.7 болон Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн /шинэчилсэн найруулга/ 23 дугаар зүйлийн 23.2 дахь заалт, Монгол Улсын Их Хурлын Төсвийн Байнгын Хорооны 2023 оны Аудитын сэдэв батлах 08 дугаар тогтоолыг тус тус үндэслэн аудитыг гүйцэтгэлээ.</p>
Аудитын зорилго	<p>Засгийн газраас Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төслийг улсын хөгжлийн болон үндэсний аюулгүй байдлын бодлогод нийцүүлж, арвилан хэмнэлттэй, үр ашигтай, үр нөлөөтэйгөөр боловсруулж, төрийн санхүүгийн удирдлагыг сайжруулан эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийг хангахад чиглүүлсэн эсэхийг үнэлэх доорх асуултад хариулт өгөхөд аудитын зорилго чиглэсэн. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none">➢ Төсвийн төсөл нь улсын тогтвортой хөгжлийн болон үндэсний аюулгүй байдлын бодлогод нийцсэн эсэх;➢ Төсвийн төсөл нь Төсвийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль тогтоомжид заасан шалгуурыг хангасан эсэх;➢ Төсвийн орлогыг бодит тооцоо, судалгаанд үндэслэн, макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтэд тулгуурлан үндэслэлтэй төлөвлөсөн эсэх;➢ Төсвийн урсгал зарлагыг үр дүнд суурилсан арга аргачлалаар, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд нийцүүлж хэмнэлттэй, үр ашигтай байхаар төлөвлөсөн эсэх;➢ Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар санхүүжүүлэх төсөл, арга хэмжээг хөгжлийн бодлогын баримт бичигт нийцүүлэн, ач холбогдлоор эрэмбэлж, хууль болон эдийн засгийн үр өгөөжтэй байх шаардлагад нийцүүлэн төлөвлөсөн эсэх;➢ Төсвийн эх үүсвэрийн дутагдлыг нөхөх өрийн хэмжээг тогтоохдоо тусгай шаардлага хууль тогтоомжид нийцүүлж боловсруулсан эсэх;➢ Төсвийн төслийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл (ашиг, алдагдал)-ийг үндэслэлтэй тооцож, хуулийн шаардлагад нийцүүлж төлөвлөсөн эсэх.
Аудитын арга зүй, шалгуур үзүүлэлт	<p>Аудитын явцад АДБОУС, нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зарчимд тулгуурласан Төрийн аудит MNS 6817:2020 Монгол Улсын стандарт, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2020 оны А/106 дугаар тушаалаар баталсан “Төрийн аудитын байгууллагаас аудит хийх журам”, 2022 оны А/67 дугаар тушаалаар баталсан “Төсвийн төсөлд дүгнэлт гаргах аргачлал” болон бусад заавар, аргачлал, гарын авлагыг мөрдөж ажиллав.</p> <p>Дээрх стандарт, арга зүйн дагуу аудитын үе шатны ажлыг гүйцэтгэж, аудитын дүн, дүгнэлтийг дэмжих нотлох зүйлсийг зохих журмын дагуу цуглуулж ажлын баримт материалд хавсаргасан болно.</p> <p>Аудитад төсөв боловсруулах, өргөн мэдүүлэх, батлах ажиллагаатай холбоотой хууль тогтоомж, журам, заавар аргачлал, түүний дотор Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Төсвийн тухай хуулийн 5 дугаар бүлэг, Өрийн удирдлагын тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 23 дугаар зүйлийн 23.2 дахь заалт, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.9-д заасан шаардлагыг гол шалгуур болголоо.</p>

**Аудитын хамарсан
хүрээ**

Аудитыг Монгол Улсын нэгдсэн төсөв /улсын төсөв, орон нутгийн төсөв, Эрүүл мэндийн даатгалын сан, Нийгмийн даатгалын сан, Үндэсний баялгийн сан/-ийн 2025 оны төсвийн төсөл, 2022, 2023, 2024 оны батлагдсан төсөв /тодотгосон/, төсвийн гүйцэтгэл /урьдчилсан/, төсвийн ерөнхийлөн захирагчид болон төсөл, хөтөлбөрүүдийн үйл ажиллагааны үр дүнгийн үзүүлэлтүүд, төрийн болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдүүдийн үйл ажиллагааг хамруулан гүйцэтгэв.

Мөн аудитад Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын хүрээнд цуглуулсан төсвийн ерөнхийлөн захирагч, төсвийн төвлөрүүлэн захирагч болон төсөвт байгууллагуудын үйл ажиллагаа, санхүүгийн үзүүлэлт зэргийг ашиглав.

**Талуудын хүлээх
үүрэг, хариуцлага**

Засгийн газар улсын төсөв, орон нутгийн төсөв /суурь орлого, зарлага/ Нийгмийн даатгалын сангийн төсөв, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн төсөв, Үндэсний баялгийн сангийн төсвийн төслийг танилцуулгын хамт Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4.5-т заасны дагуу жил бүрийн 09 дүгээр сарын 01-ний өдрийн дотор Төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх үүрэгтэй.

Төрийн аудитын байгууллага нь Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.1.1, 23.1.2, 23.1.3-т заасны дагуу Засгийн газраас Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төслийг улсын хөгжлийн болон үндэсний аюулгүй байдлын бодлогод нийцүүлж, Төсвийн тухай хууль болон Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан шалгуурыг хангасан эсэх дүгнэлтийг Улсын Их Хуралд жил бүрийн 9 дүгээр сарын 25-нд хүргүүлж, нийтэд мэдээлэх үүрэг хүлээнэ.

**Аудитын бүрэлдэхүүн,
хугацаа**

Аудитыг Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын орлогч Я.Самбууням, Санхүү-нийцлийн аудитын газрын захирал, тэргүүлэх аудитор Ц.Наранчимэг, Гүйцэтгэл-нийцлийн аудитын газрын захирал, тэргүүлэх аудитор Д.Энхболд нар хянан удирдаж, үе шатны чанарын хяналтыг Стратеги, төлөвлөлтийн газрын Бодлого, төлөвлөлтийн хэлтсийн дарга Л.Мөнхцацрал хэрэгжүүлж, Санхүү, нийцлийн аудитын газрын менежер П.Чанцалдулам, И.Эрдэнэцэцэг, Гүйцэтгэл, нийцлийн аудитын газрын аудитын менежер Ю.Энхтуяа, Гүйцэтгэл, нийцлийн аудитын газрын ахлах аудитор У.Оюунхүү, Санхүү, нийцлийн аудитын газрын ахлах аудитор Ц.Батсүх, Ш.Наран, Л.Нямтөмөр, аудитор Ж.Мөнхбилгүүн, Г.Оюунтөгөлдөр, Гүйцэтгэл, нийцлийн аудитын газрын аудитор Б.Идэрбалжинням, Эрсдэлийн удирдлагын газрын аудитор М.Доржханд нар батлагдсан төлөвлөгөө, хөтөлбөрийн дагуу гүйцэтгэв.

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

ААН	АЖ АХУЙН НЭГЖ
АДБОУС	АУДИТЫН ДЭЭД БАЙГУУЛЛАГЫН ОЛОН УЛСЫН СТАНДАРТ
АМНАТ	АШИГТ МАЛТМАЛЫН НӨӨЦ АШИГЛАСНЫ ТӨЛБӨР
БНСУ	БҮГД НАЙРАМДАХ СОЛОНГОС УЛС
БНХАУ	БҮГД НАЙРАМДАХ ХЯТАД АРД УЛС
БОУАӨС	БАЙГАЛЬ ОРЧИН УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН САЙД
ГЕГ	ГААЛИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР
ГЗТ	ГАДААДЫН ЗЭЭЛ, ТУСЛАМЖ
ГХС	ГАДААД ХАРИЛЦААНЫ САЙД
ДНБ	ДОТООДЫН НИЙТ БҮТЭЭГДЭХҮҮН
ЗГХЭГ	ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР
ЗДТГ	ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР
ЗТС	ЗАМ ТЭЭВРИЙН САЙД
МУЕ	МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ
МУЗГ	МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР
НДС	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САН
ОНХС	ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖЛИЙН САН
ОХУ	ОРОСЫН ХОЛБООНЫ УЛС
ОУВС	ОЛОН УЛСЫН ВАЛЮТЫН САН
ӨҮЦ	ӨНӨӨГИЙН ҮНЭ ЦЭНЭ
ТАЗ	ТӨРИЙН АЛБАНЫ ЗӨВЛӨЛ
ТАХ	ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭ
ТЕГ	ТАТВАРЫН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР
ТЕЗ	ТӨСВИЙН ЕРӨНХИЙЛӨН ЗАХИРАГЧ
ТТБЗ	ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ЗӨВЛӨЛ
ТӨААТҮГ	ТӨРИЙН ӨМЧИТ АЖ АХУЙН ТООЦООТ ҮЙЛДВЭРИЙН ГАЗАР
ТӨҮГ	ТӨРИЙН ӨМЧИТ ҮЙЛДВЭРИЙН ГАЗАР
ТЭЗҮ	ТЕХНИК ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮНДЭСЛЭЛ
УИХ	УЛСЫН ИХ ХУРАЛ
УТХО	УЛСЫН ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ
ҮАГ	ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР
ҮБС	ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН САН
ҮОМШӨ	ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ОСОЛ, МЭРГЭЖЛЭЭС ШАЛТГААЛСАН ӨВЧИН
ХББОСС	ХОТ БАЙГУУЛАЛТ, БАРИЛГА, ОРОН СУУЦЖУУЛАЛТЫН САЙД
ХБГ	ХҮЛЭЭГДЭЖ БУЙ ГҮЙЦЭТГЭЛ
ХЗДХС	ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД
ХК	ХУВЬЦААТ КОМПАНИ
ХХК	ХЯЗГААРЛАГДМАЛ ХАРИУЦЛАГАТАЙ КОМПАНИ
ЭЗХАХБ	ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА БА ХӨГЖЛИЙН БАЙГУУЛЛАГА
ЭЗХС	ЭДИЙН ЗАСАГ ХӨГЖЛИЙН САЙД
ЭЗХЯ	ЭДИЙН ЗАСАГ, ХӨГЖЛИЙН ЯАМ
ЭМДС	ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САН
ЭХС	ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ САЙД

Хүснэгтийн товъёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хүснэгт 1	Макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийн төсөөлөл	7
Хүснэгт 2	Монгол Улсын 2025 оны нэгдсэн төсвийн төсөл, /тэрбум төгрөгөөр/	9
Хүснэгт 3	Монгол Улсын хөгжлийн бодлого болон төсөв хоорондын уялдаа /тэрбум төгрөг/	10
Хүснэгт 4	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлагыг хангасан байдал	12
Хүснэгт 5	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан бусад шалгуурыг хангасан байдал	13
Хүснэгт 6	Төсвийн хүрээний мэдэгдлийн таамаглал болон хууль хоорондын зөрүү	14
Хүснэгт 7	Уул уурхайн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний экспортын хэмжээ	16
Хүснэгт 8	Уул уурхайн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний үнийн харьцуулалт	16
Хүснэгт 9	Төсвийн шатлалаар /тэрбум төгрөг/	20
Хүснэгт 10	Нийгмийн даатгалын сангийн 2025 оны төсөв /тэрбум төгрөг/	21
Хүснэгт 11	Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2025 оны төсөв /тэрбум төгрөг/	22
Хүснэгт 12	Хөрөнгө оруулалтын ТАХ-ний төлөвлөгөө /тэрбум төгрөг/	23
Хүснэгт 13	Концессын барих-шилжүүлэх төрлөөр хэрэгжүүлэх ТАХ /тэрбум төгрөг/	24
Хүснэгт 14	Тендерийн хэмнэлт хасаж тооцоогүй ТАХ	25
Хүснэгт 15	Төсвийн төсөл өргөн мэдүүлсэн байдлаар нэр, байршил өөрчлөгдсөн байдал	26
Хүснэгт 16	Засгийн газрын өрийн үлдэгдэл	27
Хүснэгт 17	Засгийн газрын өрийн үйлчилгээний төлбөр	30
Хүснэгт 18	Өмнөх аудитаар өгсөн албан шаардлага, зөвлөмжийн биелэлтийн мэдээ	31

Дүрслэлийн товъёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Дүрслэл 1	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх татварын орлогын харьцуулалт /хувиар/	16
Дүрслэл 2	Нийт зарлага /тэрбум төгрөг/	19
Дүрслэл 3	Төрийн албан хаагчийн тоо /албан тушаалын ангилал/	20
Дүрслэл 4	Засгийн газрын өрийн харьцуулалт	31

НЭГ. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Макро эдийн засгийн 2025 оны төлөв байдал

1.1. Дэлхийн эдийн засгийн өсөлт 2024 онд 2.6 хувь, 2025-2026 онд олон улсын худалдаа, хөрөнгө оруулалтын зах зээлийн нөлөөгөөр 2.7 хувьд хүрэхээр төсөөлж байгаа хэдий ч геополитикийн хурцадмал байдал даамжирвал дэлхийн зах зээл дээрх түүхий эдийн үнийг хэлбэлзүүлэх, худалдааны бодлого, сүлжээнд тодорхойгүй байдал, тасалдал үүсгэх эрсдэлтэй байна.

1.2. Инфляц 2024 онд 3.5 хувьд хүрч, хөгжингүй болон хөгжиж буй эдийн засагтай орнуудын төв банк мөнгөний бодлогыг зөөлрүүлэхээ алгуурлаж байгаагаас 2025 онд зээлийн хүү харьцангуй өндөр хэмжээнд хадгалагдсаар байх төлөвтэй байна.

1.3. Монгол Улсын гадаад эдийн засгийн харилцааны үндсэн сувгууд нь уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспортоор дамжин БНХАУ, цахилгаан эрчим хүч болон шатах тослох бүтээгдэхүүний импортоор дамжин ОХУ-тай тус тус идэвхтэй харилцах замаар хэрэгжиж ирсэн.

1.4. ОХУ-ын хувьд 2024 оны 1 дүгээр улиралд ДНБ 5.4 хувиар өссөн боловч цэрэг армийн зардлаас улбаалж төсвийн зардал тэлсэн, өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний үнэ нэмэгдсэн байна. Инфляцын түвшин нь 2023 оны 12 дугаар сараас аажим өссөөр 2024 оны 05 дугаар сард зорилтот түвшнээс 4.3 нэгжээр давж, 8.3 хувьд хүрсэн байна.

1.5. БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлт 2024 оны 02 дугаар улиралд 4.7 хувь болж өмнөх улирлаас 0.6 нэгжээр буурсан байна. Нүүрсний импорт 2024 оны 5 дугаар сард 44 сая тоннд хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 10 хувиар өссөнд Австрали улсаас авах нүүрсний худалдааны хоригийг цуцалж худалдан авалтыг 3 дахин нэмэгдүүлсэн нь нөлөөлжээ.

1.6. Дэлхийн банкны эдийн засгийн таамаглалаар Монгол Улсын бодит ДНБ-ий өсөлтийг 2024 онд 4.8 хувь, 2025-2026 онд 6.3-6.6 хувь байхаар тооцсон байна. Цаг агаарын нөлөөллөөр хөдөө аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэл хумигдах, улмаар хүнсний нийлүүлэлтээс үүдсэн инфляц өсөх магадлалтай гэжээ¹.

1.7. Монгол Улсын эдийн засаг 2024 оны эхний 3 дугаар улиралд 5.0 хувиар өссөн бөгөөд худалдаа, үйлчилгээний салбарын үйл ажиллагаа идэвхжиж, татварын орлого нэмэгдсэн нь дэмжих хүчин зүйлс болжээ. Мөн уул уурхайн салбар 11.4 хувиар тэлж, ХАА-н салбар 25 хувиар агшсан нь голлон нөлөөлсөн байна².

1.8. Экспорт 2024 оны эхний 10 сард 13,207 сая ам.долларт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 5.9 хувиар өссөн байна.

1.9. Нийт экспортын 93 хувийг уул уурхайн бүтээгдэхүүн, тэр дундаа нүүрсний экспорт дангаараа 59 хувийг бүрдүүлжээ.³ Үүнд:

- Нүүрсний экспорт 68.5 сая тоннд хүрч, өнгөрсөн оны мөн үеэс 26.0 хувиар өсжээ. /Гашуунсухайт боомт 33.0 сая тонн, Шивээхүрэн боомт 20.4 сая тонн, Ханги боомт 1.8 сая тонн, бусад боомтууд 13.3 сая тонн/;
- Зэсийн баяжмалын экспорт 1,358.0 мянган тоннд хүрч, өнгөрсөн оны мөн үеэс 6.7 хувиар өссөн байна. /Гашуун сухайтын (Оюу-Толгой) боомт 843.0 мянган тонн, Замын-Үүдийн (Эрдэнэт) боомт 515.0 мянган тонн/;
- Төмрийн хүдрийн экспорт 6,078.0 мянган тоннд хүрч, өнгөрсөн оны мөн үеэс 28.6 хувиар нэмэгдсэн байна. /Замын-Үүд боомт 5,526.0 мянган тонн, Бургастай боомт 490.0 мянган тонн, бусад боомтууд 62.0 мянган тонн/;

1 Эх сурвалж: Worldbank :Global economic prospects, June 2024

2 Эх сурвалж: Эдийн засгийн хөгжлийн яам, Макро эдийн засгийн 2024 оны 10 дугаар сарын мэдээ

3 Эх сурвалж: Эдийн засгийн хөгжлийн яам, Макро эдийн засгийн 2024 оны 10 дугаар сарын мэдээ

- Газрын тосны экспорт 3,418.0 мянган баррельд хүрч, өнгөрсөн оны мөн үеэс 13.8 хувиар буурчээ. /Баянхошуу боомт 3,136.0 мянган баррель, Замын-Үүд боомт 282.0 мянган баррель газрын тос/

1.10. Эдийн засаг, хөгжлийн яам нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1.1⁴-т заасны дагуу 2025 оны макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийн төсөөллийг тооцоходоо ДНБ-ийг 95,010.0 тэрбум төгрөгт хүрч өмнөх оноос 19.9 хувь, инфляцын түвшин 7.2 хувьд хүрч өмнөх оноос 0.7 нэгжээр тус тус есөхөөр таамагласан байна.

Хүснэгт 1. Макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийн төсөөлөл

Макро эдийн засгийн үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	2021 он	2022 он	2023 он	2024 ХБГ	2025 төс	Өсөлтийн хувь 2024/2025
Нэрлэсэн ДНБ	тэрбум төгрөг	43,555	53,852	70,442	79,216	95,010	19.9
Уул уурхайн	тэрбум төгрөг	10,754	12,402	19,814	22,815	30,510	33.7
Уул уурхайн бус	тэрбум төгрөг	32,802	41,449	50,627	56,400	64,500	14.4
Эдийн засгийн өсөлт	хувь	1.6	5.0	7.4	5.6	8.0	2.4
Уул уурхайн	хувь	0.8	-15.3	23.4	12.2	15.2	3.0
Уул уурхайн бус	хувь	1.8	8.2	5.4	4.6	6.9	2.3
Инфляц /жилийн дундаж/	хувь	7.3	15.2	10.4	6.5	7.2	0.7

Эх сурвалж: Эдийн засаг, хөгжлийн яам

1.11. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.2 -т заасны дагуу 2025-2027 макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүдийн дээд хязгаарыг судалгааны DIGNAR-19 загвар, NRG1 загварыг ашиглан тооцоолсноос дотоодын нийт бүтээгдэхүүний төсөөллийн доод хязгаарыг 84,424.6 тэрбум төгрөг, дээд хязгаарыг 101,000.0 тэрбум төгрөг байхаар төсөөлж Сангийн яам болон Эдийн засаг, хөгжлийн яаманд хүргүүлсэн байна.

1.12. Эдийн засаг, хөгжлийн яам Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс ирүүлсэн макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглалыг хүлээн авч Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1-д заасны дагуу “Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийг боловсруулан Засгийн газарт хүргүүлж, Улсын Их Хурал 2024 оны 6 дугаар сарын 05-ны өдөр уг хуулийг хэлэлцэн баталжээ.

1.13. Төсвийн тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.1.9⁵-д төсвийн төслийг төрийн мөнгөний бодлогын зорилттой нийцсэн байх эрх зүйн зохицуулалттай.

1.14. Монгол банк нь цар тахлын сөрөг нөлөө, геополитикийн эрсдэл зэргээс шалтгаалан 2019-2022 онд мөнгөний бодлогын төлөвийг шат дараатайгаар чангаруулсан бол 2023-2024 онд төсвийн талэлттэй холбоотойгоор бодлогын хүүг өндөр хэвээр хадгалсан байна.

1.15. Монгол банкнаас хийсэн судалгаагаар “2025 оны төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн ДНБ-ий 37.7 хувьд хүрч тэлэх нь дотоодын эрэлтийг тэлж, 2025 онд инфляцад 1-2 хувийн нэмэлт дарамт бий болгох, төсвийн томоохон хөрөнгө оруулалтыг гадаад санхүүжилтээр шийдвэрлэх боломжгүй нөхцөлд төлбөрийн тэнцэл, инфляц эрчимжих эрсдэлтэй” гэж дүгнэсэн байна.

⁴ дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг төсвийн тусгай шаардлага, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгагдсан төсвийн тэнцлийн зорилтот үзүүлэлтийг баримтлан боловсруулж, холбогдох тооцоо, дүн шинжилгээний хамт Засгийн газарт өргөн мэдүүлэх

⁵ 27.1.9.төрийн мөнгөний бодлогын зорилтод нийцсэн байх

1.16. Монгол банкнаас цаашид инфляцыг төв банкны зорилтот түвшинд тогтвортой хадгалах, мөнгөний болон төсвийн бодлогын уялдааг хангах хүрээнд төсвийн зардлыг (ДНБ-ий 30 хувиас хэтрүүлэхгүй) огцом нэмэгдүүлэхгүй байх чиглэлд Засгийн газрыг анхаарах шаардлагатай гэж үзжээ.

1.17. Харин Засгийн газрын зүгээс экспортын орлогыг нэмэгдүүлэх, гадаад валютын улсын нөөцийг нэмэгдүүлж, гадаад худалдааны тэнцвэрийг хадгалах, хүнсний хангамжийг сайжруулах зэрэг санхүүгийн арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр инфляцыг сааруулах ба төгрөгийн ханшийн тогтвортой байдлыг хангах суурь нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилт тавьсан байна.

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны хагас жилийн гүйцэтгэл, Монгол Улсын 2025 оны нэгдсэн төсвийн төлөвлөлт

1.18. Улсын Их Хурлаас 2023 оны 11 дүгээр сарын 10-ны өдөр баталсан Монгол Улсын 2024 оны төсвийн тухай хуулиар нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүнг 25,855.1 тэрбум төгрөг, нийт зарлага ба цэвэр зээлийг 27,360.5 тэрбум төгрөг, төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийг 1,505.4 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай байхаар тус тус баталсан.

1.19. Төсвийн гүйцэтгэл 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүн 14,198.8 тэрбум төгрөг, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 12,911.3 тэрбум төгрөг, тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 1,287.5 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарсан байна.

1.20. Улсын Их Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуулийн үр дүнд 126 гишүүнтэй шинэ парламент бүрдэж, хамтарсан Засгийн газар байгуулагдан хөгжлийн бүтээн байгуулалтын томоохон төслүүдийг хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажлыг хангах, төсвийн хөрөнгө оруулалтыг бүсчилсэн хөгжил, Улаанбаатар хотын дэд бүтцийн төслүүдийг санхүүжүүлэх зорилгоор 2024 оны төсөвт тодотгол хийсэн.

1.21. Монгол Улсын 2024 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээг 28,872.5 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 36.4 хувь, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүнг 30,487.9 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 38.5 хувь, нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийг 1,615.4 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай буюу ДНБ-ий 2.0 хувь байхаар баталсан.

1.22. Засгийн газраас 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр Монгол Улсын 2025 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2025 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2025 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2025 оны төсвийн хуулийн төсөл, түүнийг дагалдуулж 5 хууль, УИХ-ын 3 тогтоолд нэмэлт өөрчлөлт оруулахаар Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлснийг 2024 оны 11 дүгээр сарын 8-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн баталсан.

1.23. Монгол Улсын 2025 оны төсвийн тухай хуулиар нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээг 33,864.7 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 35.6 хувь, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүнг 35,795.2 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 37.7 хувь, нэгдсэн төсвийн суурь тэнцлийг 1,909.5 тэрбум төгрөгийн ашигтай буюу ДНБ-ий 2.0 хувь, тэнцвэржүүлсэн тэнцлийг 1,930.5 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай буюу ДНБ-ий 2.0 хувь байхаар баталсан боловч Монгол Улсын Ерөнхийлөгч 2024 оны 11 дүгээр сарын 20-ны өдөр бүхэлд нь хориг тавьсан.

1.24. Улсын Их Хурал 2024 оны 11 дүгээр сарын 29-ний өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн хоригийг хэлэлцэн 2024 оны 11 дүгээр сарын 08-ны өдөр баталсан Монгол Улсын 2025 оны төсвийн тухай хууль болон хамт баталсан хууль, тогтоомжийг хүчингүй болгожээ.

1.25. Засгийн газар нь Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тавьсан “төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй, алдагдалгүй батлах” шаардлагад нийцүүлэн Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төслийг дахин боловсруулж 2024 оны 12 дугаар сарын 04-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн

мэдүүлж, дүгнэлт гаргуулахаар 01/9998 дугаар албан бичгээр Үндэсний аудитын газарт ирүүлсэн байна.

1.26. Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төслийг боловсруулахдаа Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгагдсан эдийн засгийн тулгамдсан болон хугацаа шаардсан суурь асуудлуудыг шийдвэрлэж эхлэх, бүсчилсэн хөгжлийн цогц реформын эхний шат болон нийслэлийн төвлөрлийг сааруулах том төслүүдийг эхлүүлэх бодлого баримталжээ.

1.27. Засгийн газраас 2025 оны төсвийн төслийн урсгалд зардлыг бууруулахад дараах зарчмыг баримталсан байна. Үүнд:

1. Эрүүл мэнд, нийгмийн салбарын халамж, тэтгэмж, тусламж үйлчилгээ болон төрийн тусгай чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын урсгал зардлыг тус тус бууруулахгүй байх;
2. Төсөвт байгууллагын үйл ажиллагааны зарим зардлыг дараах байдлаар 10-100 хувиар бууруулах:

- Салбар харгалзахгүйгээр бүх төсөвт байгууллагуудын тавилга, эд хогшил худалдан авах, сургалт, семинар, хурал зөвлөгөөн хийх, биеийн тамирын уралдаан тэмцээн зохион байгуулах, гэрээт ажилтан ажиллуулах, дуудлагын автомашин хөлслөх, зөвлөл, хороо, комиссын гишүүнд ажлын хөлс, урамшуулал олгох зардлыг 100 хувь;
- Соёлын эрхийн бичиг, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих, Кино урлагийг дэмжих сан, засаг захиргааны нэгж, төрийн захиргааны байгууллагыг үр дүнгээр шагнах, урамшуулах, эрүүл мэндийн сургалт сурталчилгаа хийх зардлыг 100 хувь бууруулах;
- Эрүүл мэнд болон тусгай чиг үүргийн байгууллагаас бусад бүх байгууллагын тээвэр шатахууны зардал, Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Гадаад харилцааны сайдаас бусад төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын гадаад албан томилолт болон зочин төлөөлөгч хүлээн авах зардал, эрүүл мэнд, боловсрол, батлан хамгаалах, гадаад харилцаа, хууль зүй, дотоод хэргийн салбараас бусад салбарын дадлага, бэлтгэл сургуулилт хийх зардал, бүх шатны төсвийн байгууллагын дотоод албан томилолт, бичиг хэргийн зардал, багаж техник хэрэгсэл худалдан авах зардлыг тус тус 50 хувиар бууруулах;
- Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал, хангамж, бараа материал, шуудан холбоо, эм бэлдмэл, нормын хувцас, хоол, урсгал засвар, төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагад олгох татаас, шилжүүлэг, эргэж төлөгдөх зээл, бараа үйлчилгээний бусад зардал, төрийн зарим чиг үүргийг хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх арга хэмжээ, боловсролын тэтгэлэг, авто зам, гүүрэн байгууламжийн засвар ашиглалт, нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний зардлыг 10 хувиар бууруулах.

1.28. Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төсөлд нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого болон нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүнг 33,470.0 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 35.2 хувь, нэгдсэн төсвийн суурь тэнцлийг 3,173.4 тэрбум төгрөгийн ашигтай буюу ДНБ-ий 3.3 хувь, тэнцвэржүүлсэн тэнцлийг алдагдалгүй байхаар тус тус төлөвлөжээ.

Хүснэгт 2. Монгол Улсын 2025 оны нэгдсэн төсвийн төсөл, /тэрбум төгрөгөөр/

Төсвийн эдийн засгийн ангилал	МОНГОЛ УЛСЫН 2025 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСӨВ		МОНГОЛ УЛСЫН 2025 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН БҮРЭЛДЭХҮҮН				
	Мөнгөн дүн	ДНБ-д эзлэх хувь	Улсын төсөв	Орон нутгийн төсөв	НДС- гийн төсөв	ЭМДС- гийн төсөв	ҮБС- гийн төсөв
Нийт орлого ба тусламжийн дүн	36,435.7	38.3	23,446.9	7,635.1	6,928.8	2,515.6	2,356.8
Тогтворжуулалтын сан	608.9	0.6	608.9				
Үндэсний баялгийн сан	2,356.8	2.5					2,356.8
Тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүн	33,470.0	35.2	22,838.0	7,635.1	6,928.8	2,515.6	-
Татварын орлого	31,557.2	33.2	19,314.1	6,237.8	5,476.3	2,515.6	-
Татварын бус орлого	1,912.8	2.0	3,523.9	1,397.3	1,452.5	0.0	-

Нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн	33,470.0	35.2	24,250.5	7,635.1	5,815.5	2,216.3	-
Урсгал зарлага	25,308.6	26.6	19,164.7	4,414.8	5,882.8	2,293.9	-
Хөрөнгийн зардал	8,334.1	8.8	5,113.7	3,220.3			-
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	-172.7	(0.2)	-27.9		-67.2	-77.6	-
Нэгдсэн төсвийн суурь тэнцэл	3,173.4	3.3					
Төсвийн тэнцэл (тэнцвэржүүлсэн орлогоор тооцсон)	-	-	-1,412.5		1,113.2	299.3	-
Алдагдлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэр	-	-	1,412.5		-1,113.2	-299.3	-

Эх сурвалж: Сангийн яам

1.29. Монгол Улсын 2025 оны нэгдсэн төсөвт нийт 36,435.7 тэрбум төгрөгийн орлого төвлөрүүлэхээс тогтворжуулалтын санд 608.9 тэрбум төгрөг, үндэсний баялгийн санд 2,356.8 тэрбум төгрөгийг тус тус хуримтлуулахаар төлөвлөсөн байна.

1.30. Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн 2025 оны төсвийн тухай хуулийн тооцооллын зөрүүг арилгаж, төлөвлөлтийн чанарыг дээшлүүлэх үүднээс Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлэх мөнгөн хөрөнгийн хүүгийн орлого 55.0 тэрбум төгрөгийг Нэгдсэн төсвийн нийт орлого ба тусламжийн дүнд тусгаж 36,490.7 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөх шаардлагатай байна.

ХОЁР. МОНГОЛ УЛСЫН 2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨЛ НЬ МОНГОЛ УЛСЫН ХӨГЖЛИЙН БОЛОН ҮНДЭСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН БОДЛОГОД НИЙЦСЭН БАЙНА

2.1. Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.5.1⁶-д Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага улсын болон орон нутгийн төсвийн төлөвлөлтийг хөгжлийн бодлого, төлөвлөлттэй уялдуулахаар заасан байна.

2.2. Засгийн газар 2024-2028 оны үйл ажиллагааныхаа хөтөлбөрийг “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөтэй уялдуулан 4 зорилго, нийт 626 арга хэмжээ хэрэгжүүлэхээр тусгасан байна.

2.3. Монгол Улсын урт болон дунд хугацааны хөгжлийн бодлого, Засгийн газрын мөрийн хөтөлбөрт тусгасан хөтөлбөрт нийцүүлэн Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төсөлд 65 арга хэмжээг бүрэн, 366 арга хэмжээг агуулгын хувьд хэсэгчлэн санхүүжүүлэхээр тусгасан байна.

Хүснэгт 3. Монгол Улсын хөгжлийн бодлого болон төсөв хоорондын уялдаа /тэрбум төгрөг/

Бодлогын чиглэл	Нийт арга хэмжээ ний тоо	Хөрөнгө оруулалтын шинжтэй		Үүнээс			Нийт
		Үгүй	Тийм	Төсөлд тусгагдсан	УТХО-р хэрэгжүүлэх	ГЗТ-р хэрэгжүүлэх	
НЭГ.БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО	92	31	61	24	426.6	383.0	809.6
1.1. Улаанбаатар хот - “20 минутын хот” стандарт	34	11	23	12	132.8	270.8	403.6
1.2. Бие даасан эдийн засаг бүхий Улсын зэрэглэлтэй хот, дагуул хот	11	6	5	2	210.0	0.0	210.0
1.3. Бүсийн төрөлжсөн хөгжил	31	2	29	8	83.0	100.0	183.0
1.4. Орон нутгийн хөгжил	16	12	4	2	0.8	12.1	12.9
ХОЁР. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО	152	142	10	6	555.0	213.6	768.6
2.1. Чинээлэг монгол хүн	68	67	1	1	8.1	11.2	19.3
2.2. Эрдэм боловсролтой монгол хүн	41	37	4	3	511.9	-	511.9
2.3. Эрүүл монгол хүн	18	17	1	1	35.0	0.0	35.0
2.4. Баялагтаа эзэн монгол хүн	25	21	4	1	-	202.4	202.4

⁶ 9.5.1.улсын болон орон нутгийн төсвийн төлөвлөлтийг хөгжлийн бодлого, төлөвлөлттэй уялдуулах;

ГУРАВ. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО	228	143	85	25	2,959.6	695.2	3,654.8
3.1. Эдийн засгийн эрх чөлөө	18	18	-	-	-	-	-
3.2. Бизнес, хөрөнгө оруулалтын орчин	23	22	1	1	-	14.1	14.1
3.3. Эдийн засгийн төрөлжилт, либералчлал	160	79	81	22	2,940.2	601.1	3,541.3
3.4. Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлт, ногоон санхүүжилт	27	24	3	2	19.4	80.0	99.4
ДӨРӨВ. ХҮНИЙ ЭРХИЙГ ДЭЭДЭЛСЭН ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО	154	140	14	10	233.3	220.8	454.1
4.1. Хүний эрх, эрх чөлөө	33	32	1	1	70.5	-	70.5
4.2. Авлигагүй засаглал	39	38	1	1	32.1	-	32.1
4.3. Цахим засаглал, төрийн бүтээмжийн дахин инженерчлэл	19	18	1	1	-	211.6	211.6
4.4. Үндэсний сөрөн тэсвэрлэх чадавх ба амар тайван нийгэм	63	52	11	7	130.8	9.1	139.9
Нийт дүн	626	456	170	65	4,174.6	1,512.6	5,687.2

Эх сурвалж: Сангийн яам

2.4. Засгийн газраас Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.3 дахь хэсэгт “Засгийн газар Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний төслийг жил бүрийн 05 дугаар сарын 01-ний дотор Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ...” гэж заасны дагуу улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний төслийг УИХ-д өргөн мэдүүлснийг 2024 оны 10 дугаар сарын 18-ны өдөр хэлэлцэн баталсан байна.

2.5. Монгол Улсын Тэргүүн шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, Хөгжлийн сайд Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төслийг улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болон бусад бодлогын баримт бичгүүдтэй нийцсэн тул Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.4.3-т заасны дагуу зөвшөөрөл олгож байгаагаа 2024 оны 12 дугаар сарын 04-ний өдрийн 01/2630 дугаар албан бичгээр Сангийн яаманд мэдэгдсэн байна.

Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд нийцсэн эсэхийг хянаж үнэлэх шалгуур үзүүлэлт тодорхойгүй хэвээр, өмнөх аудитаар өгсөн зөвлөмж хэрэгжээгүй байна.

2.6. Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 4.3.1-д “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын хэрэгжилтэд хяналт, дүн шинжилгээ хийх, аюулгүй байдлын нөхцөл байдалд үнэлгээ өгөх шалгуур үзүүлэлтүүдийг Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл боловсруулна” гэж заасан байна.

2.7. Монгол Улсын 2025 төсвийн төслийг боловсруулахад чиглэсэн бодлого нь үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд агуулгаараа нийцэж байна. Тухайлбал:

2.8. Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2. “Эдийн засгийн аюулгүй байдал”-ын 3.2.1.3-д “Ил тод, хариуцлагатай уул уурхай, эрдэс баялгийн салбарыг хөгжүүлж, түүнээс олох орлогыг ойрын болон дунд хугацаанд эдийн засгийн бие даасан хөгжлийг хангах олон тулгуурт бүтцийг бий болгох, хүний хөгжлийг дэмжиж, боловсрол, эрүүл мэнд, нийтийн биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд зарцуулна” гэсэн бодлогын хүрээнд дараах арга хэмжээ хамаарч байна. Үүнд:

- Иргэдийн ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулахад чиглэсэн, уул уурхайн орлогоос бүрдэж, тухайн орон нутгийн иргэдийн санал, санаачилга дээр тулгуурлан зарцуулагддаг ОНХС-гийн хуваарилалтаас уул уурхайн олборлолт хийгдэж буй аймаг, сумдад түлхүү хуваарилах;
- Татварын ялгаатай бодлогыг ирэх оноос эхлэн хэрэгжүүлж эхэлнэ. Энэ хүрээнд нийт 20 төрлийн татварыг бүсийн онцлогоос хамааран ялгаатай тогтоох боломж бүрдэж, бүс орон нутаг бие даан эдийн засгийн бодлогоо хэрэгжүүлж бизнес, хөрөнгө оруулалт татах, хоорондоо өрсөлдөх боломжийг бүрдүүлэх;
- Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн үйл ажиллагаа нэвтэрснээр биржээр борлуулах бүтээгдэхүүний нэр төрөл, тоо хэмжээ нэмэгдэж, эдгээр бүтээгдэхүүний үнэ зах зээлийн, шударга өрсөлдөөний зарчмаар илүү бодитой тогтоох;

- Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн бодлого болон “Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-т туссан бүсүүдийн авто зам, эрчим хүч, дэд бүтцийн хөгжлийн бүтээн байгуулалтуудыг санхүүжүүлэхэд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, гадаад зээл, тусламжийн санхүүжүүлэлтийг чиглүүлэх;
- Хот хөдөөгийн сэрэгэлт, төвлөрлийг сааруулах, иргэдийг орон сууцжуулах.

2.9. Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2. “Эдийн засгийн аюулгүй байдал”-ын 3.2.2.5-д “Гадаад худалдааны дамжин өнгөрөх тээврийн нөхцөлөөс хэт хараат байдлыг бууруулж, далайд гарцгүй орны хувьд тээврийн салбарт хөрш орнуудтай хоёр болон гурван талын урт хугацааны, харилцан ашигтай хэлэлцээр байгуулна. Экспортын бүтээгдэхүүнийг дэлхийн зах зээлд гаргах далайн боомтуудтай болох, боомт хүртэл тээвэрлэлтийг оновчтой зохион байгуулах, Монгол Улсын нутгаар дамжин өнгөрөх тээврийн эргэлтийг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ” гэсэн бодлогын хүрээнд дараах арга хэмжээ хамаарч байна. Үүнд:

- Засгийн газар 2025 онд боомтын шинэчлэлийг үргэлжлүүлэн боомтын үйл ажиллагааг цахимжуулах, хилээр нэвтрүүлэх тээврийн хэрэгслийн тоог нэмэгдүүлэх, хил дамнасан төмөр замын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх, уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн үйл ажиллагааг сайжруулах;

ГУРАВ. ЗАСГИЙН ГАЗРААС УЛСЫН ИХ ХУРАЛД ӨРГӨН МЭДҮҮЛСЭН МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2025 ОНЫ ТӨСӨЛ НЬ ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН 6 ДУГААР ЗҮЙЛД ЗААСАН ТУСГАЙ ШААРДЛАГЫГ ХАНГАСАН БАЙНА

3.1. Засгийн газраас Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төслийг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан тусгай шаардлагад нийцүүлэн төлөвлөсөн байна.

Хүснэгт 4. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлагыг хангасан байдал

Тусгай шаардлага	Төсвийн төсөлд тусгасан байдал	Шалгуурыг хангасан байдал
6.1.1. Нэгдсэн төсвийн орлогыг тэнцвэржүүлсэн журмаар тооцдог байх;	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1.3.а-д заасан шаардлагын дагуу зэс, нүүрсний үнийг тэнцвэржүүлсэн журмаар тооцсон бөгөөд 2025 онд зэсийн тэнцвэржүүлсэн үнийг тонн тутамд 7,491.7 ам.доллар, нүүрсний тэнцвэржүүлсэн үнийг тонн тутамд 129.0 ам.доллар байхаар тооцсон байна.	Шаардлага хангасан Гол нэр төрлийн эрдэс баялаг болох зэсийн баяжмалаас 2,949.7 тэрбум төгрөг буюу нийт орлогын 8 хувь, нүүрснээс 7,125.5 тэрбум төгрөг буюу нийт орлогын 19 хувийг тус тус бүрдүүлэхээр байна. Зэсийн үнийг тонн тутамд 7,491.7 ам.доллар, нүүрсний үнийг тонн тутамд 129.0 ам.доллар байхаар тооцсон байна.
6.1.2. Нэгдсэн төсвийн суурь тэнцэл нь тухайн жилийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний хоёр буюу түүнээс дээш хувийн ашигтай байх;	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.2-т заасны дагуу нэгдсэн төсвийн суурь тэнцэл 3,173.5* тэрбум төгрөгийн ашигтай буюу ДНБ-ий 3.3 хувьтай тэнцэхээр төлөвлөсөн байна.	Шаардлага хангасан Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төсөлд ДНБ-ийг 95,010.0 тэрбум төгрөг, тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүнг 33,470.0 тэрбум төгрөг, суурь зарлагын дүнг 30,296.5 тэрбум төгрөг байхаар тус тус төлөвлөжээ. Нэгдсэн төсвийн суурь тэнцэл 3,173.5 тэрбум төгрөгийн ашигтай байгаа нь ДНБ-ийн 3.3 хувьтай тэнцэж байна.

6.1.3. Нэгдсэн төсвийн урсгал зарлагын хэмжээ тухайн жилийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 30 хувиас хэтрэхгүй байх;	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.3-т заасны дагуу урсгал зарлагыг 25,308.6 * тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 26.6* хувьтай тэнцэхээр төлөвлөжээ.	Шаардлага хангасан Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төсөлд нэгдсэн төсвийн урсгал зардал 25,308.6 тэрбум төгрөг байгаа нь ДНБ-ий 26.6 хувьтай тэнцэж байна.
6.1.4. Засгийн газрын өрийн нэрлэсэн дүнгээр илэрхийлэгдсэн үлдэгдэл нь тухайн жилийн оны үнээр тооцсон ДНБ-ий 60 хувиас хэтрэхгүй байх;	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6.1.4-т заасны дагуу Засгийн газрын өрийн нэрлэсэн дүнгээр илэрхийлсэн үлдэгдэл 2023-2025 онд хуульд заасан хязгаарт байхаар байна.	Шаардлага хангасан Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төсөлд Засгийн газрын өрийн нэрлэсэн дүнгээр илэрхийлэгдсэн үлдэгдлийг 39,807.5 тэрбум төгрөг байхаар төлөвлөсөн нь 2025 оны ДНБ 95,010.0 тэрбум төгрөгийн 41.9 хувьтай тэнцэж байна.

Эх сурвалж: Үндэсний аудитын газар, Сангийн яам /Хуулийн төслийн хавсралт/

3.2. Төсвийн төсөл нь дээрх шаардлагыг хангахаас гадна Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3⁷, 6.5⁸, 6.6⁹ -д заасан шаардлагад нийцсэн байна.

Хүснэгт 5. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан бусад шалгуурыг хангасан байдал

Хуульд тусгасан бусад шалгуур	Шалгуурыг хангасан байдал
6.3. Энэ хуулийн 6.1.4-т заасан Засгийн газрын өрийн хязгаарт Засгийн газрын дотоод үнэт цаасаар бүрэн баталгаажсан буюу барьцаа тавьсан өрийн баталгааны үлдэгдлийг оруулж тооцохгүй.	Шаардлага хангасан Засгийн газрын дотоод үнэт цаасаар баталгаажсан өрийн баталгаа байхгүй байна.
6.5. Энэ хуулийн 6.1.2-т заасан тусгай шаардлагын доод хэмжээг бууруулах, 6.1.4-т заасан тусгай шаардлагын дээд хэмжээг нэмэгдүүлэхийг хориглоно.	Шаардлага хангасан Тус хуулийн 6.1.2, 6.1.4-т заасны дагуу нэгдсэн төсвийн суурь тэнцэл нь ДНБ-ий 3.3 хувьтай, Засгийн газрын өрийн нэрлэсэн дүнгээр илэрхийлэгдсэн үлдэгдэл нь ДНБ-ий 41.9 хувьтай тэнцэж байна.
6.6. Энэ хуулийн 6.1.2-т заасан суурь тэнцлийн ашгийг Засгийн газрын өрийн үндсэн төлбөрийг төлж барагдуулахад зарцуулна.	Шаардлага хангасан Нэгдсэн төсвийн суурь тэнцэл 3,173.5 тэрбум төгрөгийн ашигтай байхаар төлөвлөснөөс засгийн газрын урт хугацаат дотоод үнэт цаасны үндсэн төлбөрт 214.8 тэрбум төгрөг, гадаад төслийн зээлийн үндсэн төлбөрт 816.9 тэрбум төгрөг, гадаад хөтөлбөрийн зээлийн үндсэн төлбөрт 638.0 тэрбум төгрөг, нийт 1,669.7 тэрбум төгрөгийг төлөхөөр байна.

Эх сурвалж: Үндэсний Аудитын газар

Төсвийн хүрээний мэдэгдлийг тухайн жилийн төсвийн төсөлд нийцүүлэн өөрчилдөг байдал давтагдаж байна

3.3. Засгийн газар нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1.2¹⁰-т заасны дагуу Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс боловсруулсан макро эдийн засгийн

⁷ Энэ хуулийн 6.1.4-т заасан Засгийн газрын өрийн хязгаарт Засгийн газрын дотоод үнэт цаасаар бүрэн баталгаажсан буюу барьцаа тавьсан өрийн баталгааны үлдэгдлийг оруулж тооцохгүй.

⁸ Энэ хуулийн 6.1.2-т заасан тусгай шаардлагын доод хэмжээг бууруулах, 6.1.4-т заасан тусгай шаардлагын дээд хэмжээг нэмэгдүүлэхийг хориглоно

⁹ Энэ хуулийн 6.1.2-т заасан суурь тэнцлийн ашгийг Засгийн газрын өрийн үндсэн төлбөрийг төлж барагдуулахад зарцуулна

¹⁰ дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг төсвийн тусгай шаардлагад нийцүүлэн Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс боловсруулсан макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглалд үндэслэн боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх

үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглалд үндэслэн дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг боловсруулан батлуулах, жилийн төсвийн төслийг тус хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3¹¹-т заасны дагуу батлагдсан төсвийн хүрээний мэдэгдэлд нийцүүлэн төлөвлөх үүрэгтэй.

3.4. Засгийн газраас өргөн мэдүүлж, 2024 оны 6 дугаар сарын 05-ны өдөр батлуулсан Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн зарим үзүүлэлтүүд Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн тооцсон макро эдийн засгийн үзүүлэлтээс зөрүүтэй байна.

Хүснэгт 6. Төсвийн хүрээний мэдэгдлийн таамаглал болон хууль хоорондын зөрүү

Макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт	ТБҮЗ-ийн тооцсон таамаглалын дээд хязгаар	Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль	Батлагдсан хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /2024.12.04/	Зөрүү				
				Таамаглалын дээд хязгаар/ батлагдсан хууль	Батлагдсан хууль/ хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл			
<i>2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл</i>								
1	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бодит өсөлтийн хэмжээ /хувь/	6.7	8.0	8.0	1.3	-		
2	Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	8.0	6.0	7.2	(2.0)	1.2		
3	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	26,170.2	29,400.1	33,470.0	3,229.9	4,069.9		
	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	25.9	30.9	35.2	5.0	4.3		
4	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ /тэрбум төгрөг/	27,774.0	31,300.4	33,470.0	3,526.4	2,169.6		
	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	27.5	32.9	35.2	5.4	2.3		
5	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл /тэрбум төгрөг/	(2,020.0)	(1,900.3)	-	119.7	1,900.3		
	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	(2.0)	(2.0)	-	-	2.0		
6	Нэгдсэн төсвийн суурь зарлагын дээд хэмжээ /тэрбум төгрөг/	Энэ үзүүлэлтийг 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн	30,296.5	-	30,296.5			
	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь					31.9	-	31.9
7	Нэгдсэн төсвийн суурь тэнцэл /тэрбум төгрөг/					3,173.4	-	3,173.4
	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь					3.3	-	3.3
8	Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ /тэрбум төгрөг/	60,600.0	47,507.1	52,255.5	(13,092.9)	4,748.4		
	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	60.0	50.0	55.0	(10.0)	5.0		
9	Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын дээд хэмжээ /тэрбум төгрөг/	2,727.0	2,850.4	2,572.3	123.4	(278.1)		
	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	2.7	3.0	2.7	0.3	(0.3)		
5	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ /тэрбум төгрөг/	413.5	3,939.9	Энэ үзүүлэлтийг 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдрийн хуулиар хассан	3,526.4	-		
	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	0.4	4.1		3.7	-		
7	Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	4,999.8	7,273.3		2,273.5	-		
	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	5.0	7.7	2.7	-			

¹¹ Төсвийн төсөл боловсруулах, батлах, батлагдсан төсөвт нэмэлт, өөрчлөлт оруулахдаа дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд нийцүүлнэ.

Эх сурвалж: Үндэсний аудитын газар

**Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт орсны дагуу Засгийн газрын өрийн хэмжээг өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлэгдэж байсныг нэрлэсэн дүнгээр тооцдог болсон.*

3.5. Дараах хүчин зүйлсээс шалтгаалан зөрүү үүссэн байна. Үүнд:

- Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулиар баталсан нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээг Төсвийн тогтвортой байдлын үндэсний зөвлөлийн макро эдийн засгийн таамаглалын орлогын дээд хязгаараас 3,229.9 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэн баталсан нь нүүрсний экспортын биет хэмжээний тооцооллын зөрүүнээс (ТТБЗ 50 сая тонн, ЭЗХЯ сая тонн) шалтгаалсан байна. Өмнөх буюу 2023 оны бодит гүйцэтгэлээр Монгол Улс нийт 69.9 сая тонн нүүрс экспортолсон бөгөөд цаашид нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогыг тооцохдоо өмнөх оны гүйцэтгэлийг харгалзан үзэх шаардлагатай байна;
- Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээг ТТБЗ-с тооцоолсныг 3,526.4 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж баталсан нь Засгийн газраас төрөөс олгох цалин хөлс, тэтгэвэр, тэтгэмжийн хэмжээг инфляц, хөдөлмөрийн бүтээмжтэй уялдуулан үе шаттайгаар нэмэгдүүлэхээр төлөвлөсөнтэй холбоотой байна;
- Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээг ТТБЗ-с тооцсон дүнгээс 13,092.9 тэрбум төгрөгөөр бууруулж 47,507.1 тэрбум төгрөгөөр баталсан нь Засгийн газраас зээлжих зэрэглэлийг үе шаттайгаар сайжруулах, Засгийн газрын гадаад үнэт цаасны төлбөрүүдийг эдийн засаг, төсөвт дарамт учруулахгүйгээр төлж, дахин санхүүжилтийг оновчтой хэрэжүүлэх үүднээс 2024 оны эхний улирлын бодит гүйцэтгэл /33.7 хувь/-тэй уялдуулан төлөвлөсөнтэй холбоотой байна.
- Мөн Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр орсон өөрчлөлтийн дагуу өрийн үлдэгдлийг нэрлэсэн үнээр тооцож эхэлжээ.

3.6. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийг анх 2024 оны 6 дугаар сарын 05-ны өдөр батлагдсанаас хойш 2024 оны 11 дүгээр сарын 8-ны өдөр УИХ-р хэлэлцүүлэн өөрчлөн батлуулсан боловч 2024 оны 12 дугаар сарын 04-ний өдрийн Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төсөлтэй хамт дахин өөрчлөхөөр хуулийн төсөл боловсруулан, өргөн мэдүүлсэн нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3¹², 7.4¹³-д заасантай бүрэн нийцэхгүй байна.

ДӨРӨВ. УУЛ УУРХАЙН САЛБАРЫН ГОЛЛОХ НЭРИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ЭРЭЛТ БОЛОН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ҮНИЙН БУУРАЛТААС ШАЛТГААЛЖ ТӨСВИЙН ОРЛОГО ТАСРАХ ЭРСДЭЛИЙГ ТООЦОХ ШААРДЛАГАТАЙ БАЙНА

4.1. Монгол Улсын 2025 оны нийт орлого ба тусламжийн дүнг 2024 оны төсвөөс 5,796.1 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж, 36,435.7 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн нь дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 38.3 хувьд хүрэх төлөвтэй байна. Үүнд: Тогтворжуулалтын санд 608.9 тэрбум төгрөг, Үндэсний баялгийн санд 2,356.8 тэрбум төгрөгийг хуримтлуулж, татварын орлогоос 31,557.2 тэрбум төгрөг, татварын бус орлогоос 1,912.8 тэрбум төгрөгийг төвлөрүүлэхээр тусгажээ.

4.2. Улсын Их Хурлын 2024 оны 12 дугаар сарын 03-ны өдрийн “Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай” хуулийн хүрээнд 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Монгол улсын 2025 оны нэгдсэн төсвийн нийт орлого ба тусламжийн дүнг 1.1 хувиар буюу 394.8 тэрбум төгрөгөөр бууруулж, 36,435.7 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн байна.

4.3. Төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүнг 4,597.5 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж 33,470.0 тэрбум төгрөгт хүргэхээр төлөвлөсөн нь худалдааны эргэлт, экспортыг

¹² Төсвийн төсөл боловсруулах, батлах, батлагдсан төсөвт нэмэлт, өөрчлөлт оруулахдаа дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд нийцүүлнэ.

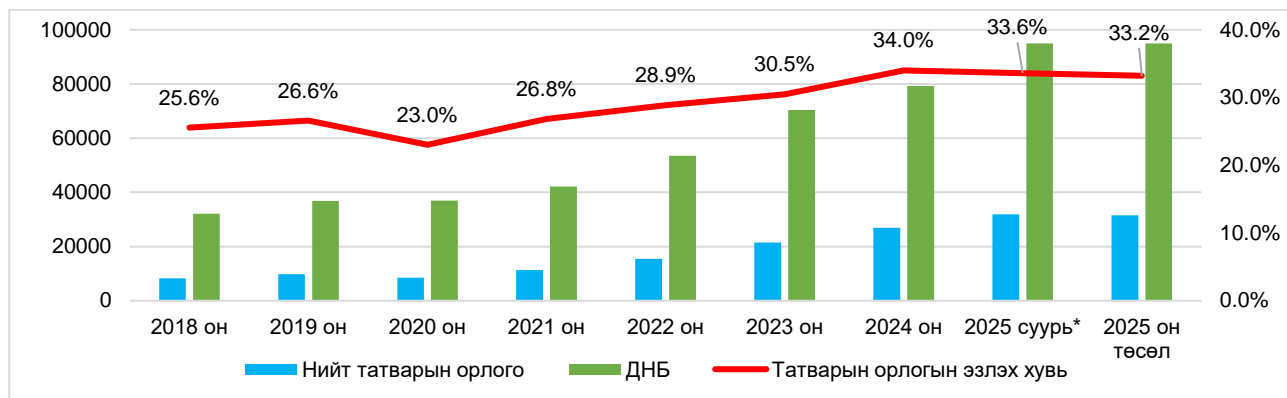
¹³ Энэ хуульд зааснаас бусад тохиолдолд ... дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд нийцүүлэхгүйгээр төсвийн төсөл боловсруулах, батлах, батлагдсан төсөвт нэмэлт, өөрчлөлт оруулахыг хориглоно.

дэмжих, татварын бүртгэл, хамрагалтыг сайжруулах, уул уурхайн салбарын гол нэрийн бүтээгдэхүүний экспортын хэмжээг нэмэгдүүлж төлөвлөсөнтэй холбоотой байна.

4.4. Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх татварын орлогын төвлөрүүлэх дүн өмнөх оноос 4,617.9 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж, 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Монгол улсын 2025 оны нэгдсэн төсвийн дүнгээс 382.7 тэрбум төгрөгөөр бууруулж 31,557.2 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн байна.

Дүрслэлт 1. Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх татварын орлогын харьцуулалт /хувиар/

Эх сурвалж: Сангийн яам

4.5. Монгол Улсын 2025 оны төсвийн нийт орлогын 31.7 хувь буюу 11,689.5 тэрбум төгрөгийг уул уурхай, газрын тосны салбараас бүрдүүлэхээр төлөвлөсөн байна.

4.6. Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төсөлд уул уурхайн гол нэрийн бүтээгдэхүүний биет хэмжээг 2024 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэлээс 0.2-5.2 нэгжээр нэмэгдүүлэхээр төлөвлөжээ.

Хүснэгт 7. Уул уурхайн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний экспортын хэмжээ

Бүтээгдэхүүн	Хэмжих нэгж	Экспортын биет хэмжээ							2025 он төс.	Зөрүү 2024 ХБГ /Төс
		2022 он		2023 он		2024 он				
		Төл.	Гүйц	Төл.	Гүйц	Төл.	Гүйц. 2024.0 8.31	ХБГ		
Нүүрс	сая.тн	18.0	31.8	50.0	69.6	60.0	55.4	78.1	83.3	5.2
Зэсийн баяжмал	сая.тн	1.2	1.5	1.5	1.5	1.5	1.05	1.6	1.8	0.2
Алт /МБ-нд тушаасан, цэвэр жингээр/	тн	20.0	17.7	20.0	12.4	20.0	7.1	18.0	18.0	-
Төмрийн хүдэр	сая.тн	5.1	4.7	8.4	5.7	8.4	4.8	8.4	9.0	0.6
Боловсруулаагүй нефть	сая. бар	3.4	2.6	6.5	4.7	4.9	2.8	4.2	5.4	1.2

Эх сурвалж: Сангийн яам, ЭЗХЯ

4.6. Уул уурхайн салбараас 2025 оны төсөвт төвлөрүүлэхээр төлөвлөсөн орлого БНХАУ-ын эдийн засгийн байдал, үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын болон коксжих нүүрсний эрэлт багасах, уул уурхайн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний зах зээлийн үнэ буурах зэрэг гадаад хүчин зүйлийн нөлөөгөөр тасалдах эрсдэлтэй, төсвийн эх үүсвэрийн дутагдлыг бусад салбараас нэмж бүрдүүлэх боломж хомс байна.

4.7. Олон улсын шинжээчдийн таамаглалаар дэлхийн зах зээлд 2025 онд өмнөх оноос тонн тутамд зэсийн дундаж үнэ 500.0 ам.доллороор өсөх бол алтны үнэ унц тутамд 350.0

ам.доллаар, тонн тутамд төмрийн хүдэр 20.0 ам.доллар, нүүрсний үнэ 35.0 ам.доллар, газрын тосны үнэ баррель тутамд 5.0 ам.доллаар тус тус буурах төлөвтэй байна.

Хүснэгт 8. Уул уурхайн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний үнийн харьцуулалт

Бүтээгдэхүүн	2024 оны тод.төс	2025 оны төл.төс	Зөрүү	ОУ-ын шинжээчдийн таамагласан өөрчлөлт
Нүүрс ам.доллар/тонн	115.0	105.0	▼ 10.0	▼ 35.0
Зэс ам.доллар/тонн	9,500.0	10,000.0	▲ 500.0	▼ 500.0
Алт ам.доллар/унц	2,200.0	1,850.0	▼ 350.0	▲ 350.0
Газрын тос ам.доллар/баррель	80.0	77.0	▼ 3.0	▼ 5.0
Төмрийн хүдэр ам.доллар/тонн	78.0	65.0	▼ 13.0	▼ 20.0

Эх сурвалж: Сангийн яам, ЭЗХЯ

4.8. Төмрийн хүдрийн экспортын биет хэмжээг 9.0 сая тонн, борлуулах үнийг 65 ам.доллар байхаар 2025 оны төсвийн төсөлд тусгажээ. Гэтэл төмрийн хүдрийн 2024 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэл 8.4 сая тонн, 8 сард бодит гүйцэтгэлээр 4.8 сая тонн төмрийн хүдрийг экспортод гаргасан байна.

4.9. Мөн 2025 онд нийт 83.3 сая тонн нүүрс экспортлохоор төлөвлөсөн бөгөөд үүний 37.9 сая тонн буюу 45.5 хувийг Эрдэнэс таван толгой ХК дангаараа эзэлж байна. Монгол улс 2024 оны 8 сарын бодит гүйцэтгэлээр 55.4 сая тонн нүүрс экспортолсноос тус компани 21.6 сая тонн нүүрсийг экспортолсон нь ирэх жилийн зорилтод түвшинд хүрэхэд хүндрэл үүсэж болзошгүй юм.

4.10. Монгол Улсын Засгийн газраас экспортын зах зээлийг өргөжүүлэх, хилийн боомтуудын дэд бүтцийг нэмэгдүүлж, ачаа нэвтрүүлэх процессыг хөнгөвчлөх зэрэг арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлснээр экспортын хэмжээг нэмэгдүүлэхээр төлөвлөжээ.

4.11. Үндэсний аудитын газраас 2023 онд “Тавантолгой-Гашуунсухайт, Тавантолгой-Зүүнбаян чиглэлийн төмөр замын бүтээн байгуулалтад зарцуулсан хөрөнгө, үр дүн”-д хийсэн гүйцэтгэлийн аудитаар “Тавантолгой-Зүүнбаян чиглэлийн төмөр замаар цааш дамжуулах өртөөдийн тээх, нэвтрүүлэх хүчин чадал, тээвэрлэлт хийх хөдлөх бүрэлдэхүүн хүрэлцээгүйгээс суурилагдсан хүчин чадлынхаа 18.6 хувийг ашиглахаар, Тавантолгой-Гашуунсухайт чиглэлийн төмөр замын хувьд хил холболтын цэгийг урьдчилан тохиролцоогүйгээс төмөр замаар хил дамжуулан тээвэрлэлт хийх боломжгүй зам болсон байна” гэж дүгнэсэн.

4.12. УИХ-ын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн хүрээнд хэрэгжүүлэх 14 мега төслийн 1-т “Гашуунсухайт-Ганцмод, Ханги-Мандал, Шивээхүрэн-Сэхээ хилийн боомтуудын хил дамнасан холболтын төмөр зам, ачаа тээврийн шилжүүлэн ачих терминалыг 2025 онд барихаар төлөвлөсөн.

4.13. Тус төслийг хэрэгжүүлснээр нийт экспортын хүчин чадал 40 сая тонноор буюу Гашуунсухайт-Ганцмод боомт 20 сая тонн, Ханги-Мандал боомт 10 сая тонн, Шивээхүрэн-Сэхээ боомт 10 сая тонноор нэмэгдэж, экспортын орлого 2 дахин, төмөр замаар нүүрс экспортлох хүчин чадал 3 дахин, зорчигч болон ачаа тээврийн нэвтрэх хүчин чадал 2 дахин нэмэгдэж, тээврийн хэрэгсэл хилийн боомтоор түргэн шуурхай нэвтрэх, зорчигчид ая тухтай үйлчлүүлэх боломж бүрдэхээр байна. Иймд төмөр замын бүтээн байгуулалтын ажлыг цаг алдалгүй эрчимжүүлж, гүйцэтгэлд хяналт тавьж ашиглалтад оруулснаар нүүрсний борлуулалтыг нэмэгдүүлэхэд түлхэц өгөхүйц байна.

4.14. Засгийн газрын зүгээс уул уурхайн салбарын бүтээгдэхүүнээс бий болох үр өгөөжийг бүрэн дүүрэн ашиглахад анхаарч дагалдах ашигт малтмалд ногдох АМНАТ-ын орлогыг бүрэн төвлөрүүлэхэд анхаарч ажиллах шаардлагатай байна. Тухайлбал:

4.15. Татварын ерөнхий газраас хийсэн хяналт шалгалтаар тогтоосон “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын 2016-2018 оны татварын ногдуулалт, төлөлттэй холбоотой нийт 33.1 тэрбум төгрөгийн, “Оюу толгой” ХХК-ийн 2013-2020 оны татварын ногдуулалт, төлөлтөд дагалдах элементтэй холбоотой 62.5 тэрбум төгрөгийн татварыг төлүүлэх шийдвэр одоог хүртэл хэрэгжээгүй шүүхийн маргаан хянан шийдвэрлэх шатанд байна.

4.16. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хууль хэрэгжсэнээр ашигт малтмалын экспортын ил тод, нээлттэй байдал, түүнд тавих олон нийтийн хяналт сайжирч, далд эдийн засгийг бууруулах эерэг үр дагаврыг бий болгосон нь төсвийн орлогын бүрдүүлэлтэд эергээр нөлөөлөхөөр байна.

4.17. Улсын Их Хурлын 2024 оны 12 дугаар сарын 03-ны өдрийн “Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай” хуулийн хүрээнд 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2025 оны нэгдсэн төсвийн татварын орлогыг нийт 382.7 тэрбум төгрөгөөр бууруулжээ. Тухайлбал,

- Цалин, хөдөлмөрийн хөлс, шагнал, урамшуулал болон тэдгээртэй адилтгах хөдөлмөр эрхлэлтийн орлогын албан татварыг 21.1 тэрбум төгрөг;
- Аж ахуй нэгжийн орлогын албан татварыг 50.3 тэрбум төгрөг;
- Тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг 15.0 тэрбум төгрөг;
- Эрүүл мэндийн даатгалын шимтгэлийг 10.0 тэрбум төгрөг;
- Дотоодын барааны НӨАТ-ыг 112.3 тэрбум төгрөг;
- Импортын барааны НӨАТ-ыг 129.0 тэрбум төгрөг;
- Импортын гаалийн татварыг 45.0 тэрбум төгрөг байна.

4.18. Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төсөлд татварын бус орлогыг 2024 оны баталсан төсвөөс 20.5 тэрбум төгрөг, 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2025 оны нэгдсэн төсөвт тусгасан дүнгээс 12.0 тэрбум төгрөгөөр тус тус бууруулж, 1,912.8 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн байна.

Зарим төрлийн импортын бүтээгдэхүүнд онцгой албан татвар ноогдуулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, татварын хуримтлагдсан өрийг барагдуулснаар орлого нэмэгдэх боломжтой байна.

4.19. Татварын өр 2024 оны 8 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 3,714.2 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэлтэй байгааг 2025 онд барагдуулах арга хэмжээ авснаар төсвийн орлого нэмэгдэх боломжтой байна.

4.20. Үндэсний аудитын газраас Монгол Улсын 2022 оны нэгдсэн төсвийн төсөлд өгсөн аудитын дүгнэлтээр УИХ-д “Онцгой албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, электрон тамхинд албан татвар ногдуулах нөхцөл бүрдүүлэх” асуудлыг толилуулсан.

4.21. УИХ-ын 2021 оны “Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” 88 дугаар тогтоолын 1.8-д “Электрон тамхинд онцгой албан татвар ногдуулах асуудлыг судлан үзэж, шаардлагатай бол холбогдох хуулийн төслийг боловсруулж, 2022 оны 1 дүгээр улиралд багтаан УИХ-д өргөн мэдүүлэх”-ийг Засгийн газарт даалгасан байна.

4.22. Сангийн яамнаас 2023 оны Төсвийн тухай хуультай хамт Онцгой албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, 2022 оны 9 дүгээр сарын 28-ны өдрийн Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулсан бөгөөд Эрүүл мэндийн яамнаас Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, энэ хуулийг дагалдуулан Онцгой албан татварын тухай хуульд нэмэлт,

өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулсан боловч хэрэгжилт удаашралтай байна.

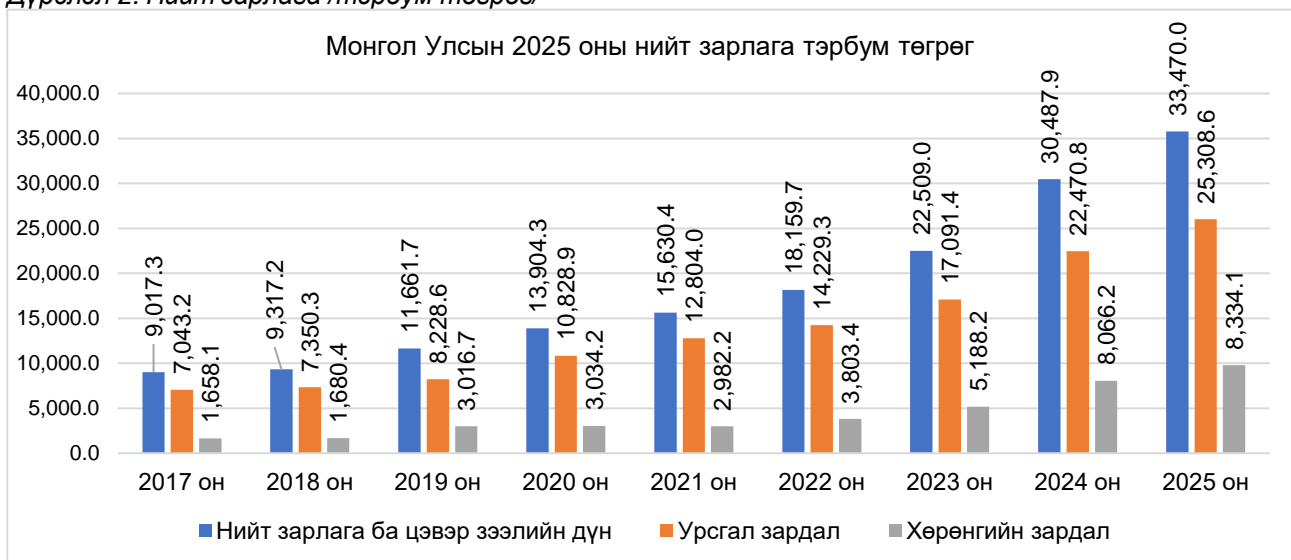
4.23. ДЭМБ-аас тогтоосноор Монгол Улсад өсвөр насны хүүхдийн тархины хөгжилд электрон тамхины хэрэглээ нь урт хугацаанд сөргөөр нөлөөлж, эрүүл мэнд, амь насанд нь аюул, эрсдэл учруулж байгаа тул электрон тамхины импорт, хэрэглээнд хяналт тавьж, татварын бодлогоор дамжуулан нийгэмд үзүүлэх сөрөг үр дагаврын нөлөөг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх нь зүйтэй байна.

ТАВ. ЗАСГИЙН ГАЗАР УРСГАЛ ЗАРДЛЫГ 2025 ОНЫ СУУРЬ ТӨСВӨӨС 2,302.0 ТЭРБУМ ТӨГРӨГӨӨР БУУРУУЛАН ТӨСВИЙГ АЛДАГДАЛГҮЙ ТӨСӨВЛӨСӨН БАЙНА

5.1. Монгол Улсын 2025 оны нэгдсэн төсвийн төсөлд нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүнг 2024 оны төсвөөс 2,982.1 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж, 2025 оны суурь төсвөөс 2,302.0 тэрбум төгрөгөөр бууруулж 33,470.0 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн байна. Үүнд: Урсгал зардал 25,308.6 тэрбум, хөрөнгийн зардал 8,334.1 тэрбум төгрөг, эргэж төлөгдөх цэвэр зээл -172.7 тэрбум төгрөг байна.

5.2. Төсвийн урсгал зардал 2017 оноос хойш тогтмол өссөн үзүүлэлттэй, 2025 оны төсвийн төсөлд нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүнгийн 75.6 хувь буюу 25,308.6 тэрбум төгрөгийг урсгал зардал эзэлж байна.

Дүрслэл 2. Нийт зарлага /тэрбум төгрөг/

Эх сурвалж: Сангийн яам

5.3. Төсвийн төслийн нийт урсгал зардлын 47.3 хувийг урсгал шилжүүлэг, 43.8 хувийг бараа үйлчилгээний зардал, 5.1 хувийг гадаад, дотоод зээлийн хүүгийн төлбөр, 3.7 хувийг төрөөс иргэн, аж ахуй нэгжид олгох хөнгөлөлт татаас тус тус эзэлж байна.

5.4. Урсгал зардлыг 2025 оны суурь зардлаас 726.0 тэрбум төгрөгөөр бууруулж төсөвлөсөн байна. Үүнд:

- Байр ашигласны төлбөр 61.9 тэрбум төгрөг;
- Хангамж, бараа материалын зардал 48.7 тэрбум төгрөг;
- Эд хогшил худалдан авах зардал 52.7 тэрбум төгрөг;
- Томилолтын зардал 22.7 тэрбум төгрөг;
- Норматив зардал 46.6 тэрбум төгрөг;
- Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний зардал 94.3 тэрбум төгрөг;
- Бараа үйлчилгээний бусад зардал 118.7 тэрбум төгрөг;

• Бусад 280.4 тэрбум төгрөг.

5.5. Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4.3¹⁴-д заасны дагуу Төсвийн ерөнхийлөн захирагчид төсвийн саналыг Сангийн яам болон Төрийн аудитын байгууллагад тус тус хүргүүлэхээр зохицуулсан.

5.6. Монгол улсын 2025 оны төсөвт Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдаас нийт 37,709.8 тэрбум төгрөгийн урсгал зардал зарцуулах санал ирүүлснийг 25,308.6 тэрбум төгрөгөөр төсвийн төсөлд тусгасан байна.

5.7. Нийт урсгал зардлын 75.7 хувийг улсын төсвөөс, 17.4 хувийг орон нутгийн төсвөөс, 23.2 хувийг Нийгмийн даатгалын сангаас, 9.1 хувийг Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн төсвөөс тус тус санхүүжүүлэхээр төлөвлөжээ.

Хүснэгт 9. Төсвийн шатлалаар /тэрбум төгрөг/

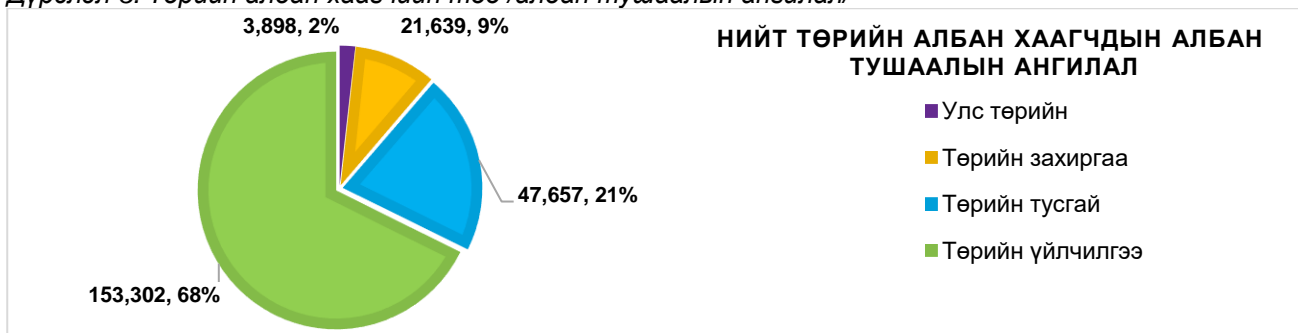
Үзүүлэлт	2024 он	2025 Хязгаар	2025 ТЕЗ санал	2025 оны суурь	2025 оны төсөв	Зөрүү
	1	2	3	4	5	6=5-4
Улсын төсвийн зардал	16,467.7	17,629.6	24,431.8	19,840.8	19,164.7	-676.1
ОН-ын урсгал зардал	4,176.9	4,891.7	4,154.8	4,520.3	4,414.8	-105.5
Нийгмийн даатгалын сан	5,188.4	5,480.5	6,241.6	5,882.8	5,882.8	-
Эрүүл мэндийн даатгалын сан	1,933.2	1,971.3	2,881.7	2,293.9	2,293.9	-
Төсөв хоорондын шилжүүлэг	-5,295.3	-6,501.3	-	-6,501.3	-6,447.6	53.70
Дүн	22,470.8	23,471.7	37,709.8	26,036.4	25,308.6	-727.9

Эх сурвалж: Үндэсний аудитын газар

5.8. Цалин, хөлсний зардал нь нийт урсгал зардлын 25.9 хувийг эзэлж байгаа бөгөөд 2025 онд төрийн албан хаагчдын цалин, хөлсийг инфляцын түвшинтэй уялдуулан 6.0 хувиар нэмэгдүүлэхээр тооцсон байна.

5.9. Төрийн албан хаагчдын тоо 2010 оноос жилд дунджаар 3.0 хувийн өсөж 2023 оны жилийн эцсийн байдлаар 226.5 мянгад хүрчээ.

Дүрслэл 3. Төрийн албан хаагчийн тоо /албан тушаалын ангилал/

Эх сурвалж: ТАЗ-ын 2023 оны үйл ажиллагааны тайлан

5.10. Нийт төрийн албаны 226.5 мянган албан хаагчдын 67.7 хувийг төрийн үйлчилгээ, 21.0 хувийг төрийн тусгай, 9.6 хувийг төрийн захиргаа, 1.7 хувийг улс төрийн албан хаагчид тус тус эзэлж байна. Үүнээс төрийн үйлчилгээний албан хаагчдын 59.4 хувь нь боловсролын салбарт, 20.2 хувь нь эрүүл мэндийн салбарт, 4.2 хувь нь соёлын салбарт, үлдсэн 16.2 хувь нь бусад салбарт ажиллаж байна.

¹⁴ 8.4.3.төсвийн ерөнхийлөн захирагч жилийн төсвийн саналаа жил бүрийн 07 дугаар сарын 25-ны дотор санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, төрийн аудитын байгууллага, Улсын Их Хуралд хүргүүлж, нийтэд ил тод мэдээлэх;

5.11. Төсвийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.2¹⁵-д төсвийг шатлалаар, төсвийн захирагчаар, эдийн засгийн ангиллаар, хөтөлбөрөөр, арга хэмжээгээр, санхүүжих эх үүсвэр тус бүрээр ангиллын дагуу төлөвлөж, гүйцэтгэлийг хэрэгжүүлж, бүртгэн, тайлагнана гэж зохицуулсан боловч хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, арга хэмжээгээр төсвийг тооцоогүй байна.

Нийгмийн даатгалын сангийн төсөв

5.12. Нийгмийн даатгалын сангийн 2025 оны нийт орлого өмнөх оноос 1,035.4 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж 6,928.7 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн нь дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 7.3 хувийг эзэлж байна.

5.13. Нийгмийн даатгалын сангийн 2025 оны шимтгэлийн орлогыг 5,476.3 тэрбум төгрөгөөр, зарлагыг 5,882.8 тэрбум төгрөгөөр, улсын төсвөөс олгох татаасыг 1,452.5 тэрбум төгрөгөөр тус тус төлөвлөжээ.

5.14. Капитал банкнаас авах авлагыг 67.2 тэрбум төгрөгийг барагдуулахаар төлөвлөсөн байна.

Хүснэгт 10. Нийгмийн даатгалын сангийн 2025 оны төсөв /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлт	2024 оны төсөв	2025 оны суурь*	2025 оны төсөв	Зөрүү	Хувь
	1	2	3		
А ОРЛОГО	4,718.3	5,491.3	5,476.3	15.0	-0.3
Ажил олгогч аж ахуйн нэгж, төсөвт байгууллагаас төлөх шимтгэл	2,563.9	2,844.3	2,836.8	7.5	-0.3
Даатгуулагчаас төлөх шимтгэл	1,833.6	2,291.2	2,285.2	6.0	-0.3
Малчин, ХБХ асарч байгаа эцэг, эхийн улсын төсвөөс төлөх шимтгэл	35.5	37.3	37.3	-	-
Хүүхдээ асрах чөлөөтэй хугацааны тэтгэмжийн даатгалын сангаас төлөх шимтгэл	12.5	7.3	7.3	-	-
Хүүхдээ асрах чөлөөтэй хугацааны улсын төсвөөс төлөх шимтгэл	8.5	7.3	7.3	-	-
Цаатан иргэдийн шимтгэл	0.2	0.1	0.1	-	-
Сайн дурын даатгуулагчаас төлөх	223.0	242.1	242.1	-	-
Гадаад /БНСУ/-д хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллаж буй иргэдийн шимтгэл	5.0	6.2	6.2	-	-
ҮОМШӨ-ний улмаас тахир дутуу болсон даатгуулагчийн төлөх шимтгэл	2.8	2.3	2.3	-	-
Малчид, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн нөхөн төлөх шимтгэл	-	16.5	15.0	1.5	-9.1
Бусад орлого	33.3	36.7	36.7	-	-
Б. ЗАРЛАГА	5,188.4	5,882.8	5,882.8	-	-
Тэтгэврийн даатгалын сан	4,741.1	5,392.0	5,392.0	-	-
Тэтгэмжийн даатгалын сан	262.4	281.1	281.1	-	-
ҮОМШӨ-ний даатгалын сан	61.9	66.7	66.7	-	-

¹⁵ 22.2.Төсвийг дор дурдсаны дагуу ангилна:

- 22.2.1.төсвийн шатлалаар;
- 22.2.2.төсвийн захирагчаар;
- 22.2.3.эдийн засгийн ангиллаар;
- 22.2.4.хөтөлбөрөөр;
- 22.2.5.арга хэмжээгээр;
- 22.2.6.санхүүжүүлэх эх үүсвэрээр.

Ажилгүйдлийн даатгалын сан	123	143	143	-	-
Капитал банкнаас авах НДСангийн авлага	-67.2	-67.2	-67.2	-	-
САНГУУДИЙН НИЙТ ТЭНЦЭЛ: -Ашиг	470.1	429.7	429.7	-	-
-Алдагдал	-800.9	-769.0	-769.0	-	-
-Цэвэр	-402.9	-339.3	-339.3	-	-

Эх сурвалж: Сангийн яам

5.15. Улсын төсвийн татаас нь тэтгэврийн даатгалын сангийн зарлагын өсөлт, тэтгэврийн нөөц санд хөрөнгө бүрдүүлэх зэрэг дараах нөхцөл байдал, хууль эрх зүйн зохицуулалт, бодлогын арга хэмжээнүүдээс шалтгаалан нэмэгдэж байна.

- Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийг 2024 оны 4 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс 100.0 мянган төгрөгөөр нэмэгдүүлсэн. Уг арга хэмжээний оны эхний 3 сарын нөлөөлөл болон ирэх оны тэтгэвэр авагчдын тооны өсөлт (45.6 орчим мянган хүн шинээр тогтоолгож, 27.1 орчим мянган хүний тэтгэвэр зогсоогдон хасагдаж, тэтгэвэр авагчдын тооны цэвэр өсөлт 18.5 мянган хүн болно)-тэй холбоотойгоор нийт 281.3 тэрбум төгрөг нэмэгдэх шаардлага байна;
- Малчны тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.2.9-д заасны дагуу 2025 оноос тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг одоогийн мөрдөж буй хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээнээс тооцон төлүүлэхэд 18.1 мянган малчин хамрагдан санд 16.5 тэрбум төгрөгийн орлого бүрдүүлж, сангаас 7.8 мянган малчны тэтгэвэрт 30.4 тэрбум төгрөгийн зарлага гарахаар тооцсон байна;
- Тэтгэвэр нэмэгдүүлэх арга хэмжээ: Тэтгэврийн хэмжээг 2025 онд 6.0 хувиар нэмэгдүүлэхэд 300.1 тэрбум төгрөг шаардагдахаар төлөвлөсөн байна;

Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн төсөв

5.16. Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2025 оны нийт орлого ба тусламжийн дүнг 2024 оны төсвөөс 550.8 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж 2,515.6 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн нь дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 2.7 хувийг эзэлж байна.

5.17. Нийт зарлагыг 2,293.9 тэрбум төгрөг, Капитал банкнаас авах ЭМДС-ийн авлага 77.6 тэрбум төгрөг барагдуулж, 299.3 тэрбум төгрөгийн ашигтай байхаар төсөвлөжээ.

Хүснэгт 11. Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2025 оны төсөв /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлт	2024 он	ТЕЗ-ын санал	2025 оны суурь	2025 оны төсөв	Зөрүү	Хувь
Орлого	1,964.8	2,492.7	2,525.6	2,515.6	-10.0	0.4
Зарлага	1,933.1	2,475.6	2,293.9	2,293.9	-	-
Авлага	-85.0		-77.6	-77.6	-	-
Ашиг, алдагдал	116.7		309.3	299.3	-10.0	0.4

Эх сурвалж: Сангийн яам

Үндэсний баялгийн сангийн төсөв

5.18. Үндэсний баялгийн сангийн хууль 2024 оны 4 дүгээр сарын 19-ний өдөр батлагдсан бөгөөд газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг одоо ба ирээдүй үеийн Монгол Улсын иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зорилгоор Үндэсний баялгийн санг байгуулах, түүний төрөл, зориулалт, эх үүсвэрийг тодорхойлох, сангийн хөрөнгийн тогтвортой байдлыг хангах, үйл ажиллагааг тайлагнах болон хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад чиглүүлсэн байна.

5.19. Үндэсний баялгийн сангийн 2025 оны төсөвт ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөөс 1,849.7 тэрбум төгрөг, уул уурхайн олборлолт, ашигт малтмалын боловсруулах салбарын төрийн өмчийн этгээдийн ногдол ашгаас 507.1 тэрбум төгрөг, нийт 2,356.8 тэрбум төгрөгийг төвлөрүүлэхээр төлөвлөсөн байна.

5.20. Үндэсний баялгийн сангийн хуримтлалын сангийн мөнгөн хөрөнгийг төв банканд байршуулж байгаа бөгөөд сангийн хөрөнгийг удирдах, арвижуулах гэрээний дагуу 2025 онд 55.0 тэрбум төгрөгийн хүүгийн орлого олохоор төлөвлөсөн байна.

Орон нутгийн төсөв

5.21. Орон нутгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын төсвийн суурь орлого, зарлагын саналыг Сангийн яам хянаж, Монгол Улсын 2025 оны нэгдсэн төсвийн төсөлд дараах байдлаар тусгасан байна. Үүнд:

- Орон нутгийн 2025 оны суурь төсвийн орлогоос 38.5 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж 6,327.5 тэрбум төгрөгөөр, суурь зарлагыг 151.3 тэрбум төгрөгөөр бууруулж 4,679.3 тэрбум төгрөгөөр тус тус төсөвлөсөн байна;
- Орон нутгийн төсвөөс улсын төсөв төвлөрүүлэх дүнг 1,931.8 тэрбум төгрөгөөр тооцсон нь 2025 оны суурь төсвөөс 28.7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлсэн үзүүлэлттэй байна. Үүнд Дорноговь, Өмнөговь, Сэлэнгэ, Дархан-Уул, Орхон, Дорнод аймгууд байна;
- Улсын төсөвт орлого төвлөрүүлэхээр төлөвлөсөн дээрх аймгуудаас бусад аймгуудад 445.3 тэрбум төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэг улсын төсвөөс олгохоор төлөвлөжээ.

ЗУРГАА. ЗАСГИЙН ГАЗРААС УЛСЫН ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ТӨЛӨВЛӨХДӨӨ ДЭД БҮТЦИЙН ТӨСЛҮҮДИЙГ ҮЕ ШАТТАЙ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЗАРЧИМ БАРИМТАЛСАН БАЙНА

6.1. Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төсөлд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар болон концессын эргэн төлөгдөх нөхцөлөөр 33 төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн багцад 2025 оноос эхлэн хэрэгжих 106, өмнөх оноос үргэлжлэн хэрэгжих 512, нийт 9,347.8 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 618 ТАХ-г 3,224.9 тэрбум төгрөгөөр санхүүжүүлэхээр тусгажээ.

Хүснэгт 12. Хөрөнгө оруулалтын ТАХ-ний төлөвлөгөө /тэрбум төгрөг/

Ангилал	Шинэ ТАХ			Шилжих ТАХ			Нийт ТАХ		
	Тоо	Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн	Тоо	Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн	Тоо	Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
Барилга, байгууламж	40	1,863.4	588.8	493	6,587.8	2,028.8	533	8,451.2	2,617.6
Их засвар	17	289.0	123.1	6	28.6	10.1	23	317.6	133.3
Тоног төхөөрөмж	42	387.4	386.4	12	134.8	41.0	54	522.2	427.4
ТЭЗҮ	7	56.6	46.6	1	0.2	0.1	8	56.8	46.7
Нийт	106	2,596.4	1,144.9	512	6,751.4	2,080.0	618	9,347.8	3,224.9

Эх сурвалж: Сангийн яамнаас ирүүлсэн хөрөнгө оруулалтын ТАХ-ний мэдээлэл

6.2. Нийт санхүүжилтийн 81.2 хувийг барилга, байгууламжийн ТАХ, 13.3 хувийг тоног төхөөрөмж, 4.1 хувийг их засвар, 1.4 хувийг ТЭЗҮ боловсруулахад тус тус зарцуулахаар төлөвлөжээ.

6.3. Концессын барих-шилжүүлэх төрлөөр 2 ТАХ-ний 2025 оны эргэн төлөлтөд 107.1 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг олгохоор төсвийн төсөлд тусгасан байна.

6.4. Улсын төсвөөс эргэн төлөх нөхцөлтэй концессын барих шилжүүлэх төрлөөр хэрэгжүүлсэн Баянхонгор-Алтай чиглэлийн 126.7 км хатуу хучилттай авто зам төсөл /Баянхонгор/ ТАХ-ний ажил гүйцэтгэх гэрээг 2015 онд Засгийн газар болон гүйцэтгэгч компанийн хооронд байгуулсан ба 2020 онд байнгын ашиглалтад оруулсан байна.

6.5. УАГ-аас Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.3, 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх заалт, УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2020 оны 05 дугаар тогтоолыг үндэслэн гүйцэтгэсэн аудитаар ажлын бодит гүйцэтгэлийг 146.9 тэрбум төгрөгөөр тогтоож, гүйцэтгэгч нь барилга угсралтын ажлын гүйцэтгэлийг 9.3 тэрбум төгрөгөөр илүү тайлагнасныг баталгаажуулсан байна.

6.6. Тус концессын эргэн төлөлтийн санхүүжилтэд 87.6 тэрбум төгрөгийг олгохоор Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд тусгасан ба Сангийн яам нь концесс эзэмшигчийн

тайлагнасан дүн болон ажлын бодит гүйцэтгэлийн зөрүү 9.3 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг суутган улсын төсөвт төвлөрүүлжээ.

6.7. Концесс эзэмшигч ажил гүйцэтгэх гэрээний хэрэгжилт, үлдэгдэл төлбөрийн асуудлаар Иргэний хэргийн шүүхэд гомдол гаргасан ба Нийслэлийн ИХДЗШШ-ийн 2024 оны 02 дугаар сарын 23-ны өдрийн 210/МА2024/00382 дугаартай шийдвэр, МУДШ-ийн Хяналтын шатны иргэний хэргийн шүүх хуралдааны 2024 оны 5 дугаар сарын 21-ны өдрийн 001/ХТ2024/00103 дугаар тогтоолд үндэслэн 10.9 тэрбум төгрөгийг олгохоор төсвийн төсөлд тусгажээ.

Хүснэгт 13. Концессын барих-шилжүүлэх төрлөөр хэрэгжүүлэх ТАХ /тэрбум төгрөг/

№	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Эхлэх он	Дуусах он	Төсөвт өртөг	2025 онд санхүүжих дүн
1	Дархан-Сэлэнгийн авто замаас Шаамар-Зүүнбүрэн-Цагааннуур-Түшиг-Зэлтэрийн боомт чиглэлийн хатуу хучилттай авто зам, 120.85 км /Дархан, Сэлэнгэ, Шаамар, Зүүнбүрэн, Цагааннуур, Түшиг, Зэлтэр сум /	2024	2027	287.4	96.2
2	Баянхонгор-Алтай чиглэлийн 126.7 км хатуу хучилттай авто зам төслийн шүүхийн шийдвэрийн дагуу хийгдэх эргэн төлөлт /Баянхонгор/	2021	2025	10.9	10.9
НИЙТ				298.3	107.1

6.8. Монгол улсын их хурлын 2024 оны 10 дугаар сарын 18-ны өдрийн 35 дугаар тогтоолоор Монгол Улсын хөгжлийн 2025 оны төлөвлөгөөг баталсан байна.

6.9. Сангийн сайдын 2024 оны 12 дугаар сарын 04-ний 01/998 дугаар албан бичгээр МУ-ын 2025 оны төсвийн тухай хуулийн төслийг ирүүлсэн тул цаг хугацааны хязгаарлагдмал байдлаас шалтгаалан улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөг 2025 оны хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөтэй уялдуулан төлөвлөсөн эсэхэд дүгнэлт өгөх боломжгүй байна.

6.10. Улсын төсвийн 2025 оны хөрөнгө оруулалтаар шинээр эхлүүлэх 106 ТАХ-нд төлөвлөсөн 1,145.0 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийн 39.8 хувь буюу 455.1 тэрбум төгрөгийг ЗТС, ЭХС, ХББОСС-ын төсвийн багцад хэрэгжүүлэх авто зам, дэд бүтцийн ТАХ-нд зарцуулахаар тусгажээ.

6.11. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын 2025 оны төлөвлөгөөний төслийг Бүсчилсэн хөгжлийн болон Шинэ сэргэлтийн бодлого, Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Монгол Улсын 2021-2025 оны хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт тулгуурлан дунд хугацааны бодлогын баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулсан байна.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар төлөвлөгөөнд багц байдлаар тусгасан төсөл, арга хэмжээний байршил, төсөвт өртгийн задаргааг тусгайлан батлах шаардлагатай байна

6.12. Хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний төсвийн төсөлд 2025 оноос эхлэн хэрэгжүүлэхээр тусгасан 4,725.1 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 106 шинэ ТАХ-ний 37.7 хувийг барилга байгууламж, 39.0 хувийг тоног төхөөрөмж, 16.0 хувийг их засвар, 6.6 хувийг ТЭЗҮ боловсруулах ТАХ эзэлж байна.

6.13. Засгийн газраас 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр МУИХ-д өргөн барьсан Монгол Улсын 2025 оны төсвийн тухай хуулийн төсөлд тусгагдсан шинээр эхлүүлэхээр төлөвлөсөн 18 төсөл, арга хэмжээ магадлалаар баталгаажсан зураг төсөлгүй байснаас 539.4 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 170.7 тэрбум төгрөгийн санхүүжих дүнтэй 14 ТАХ-г аудитаар өгсөн зөвлөмжийн дагуу хасаж төлөвлөжээ.

6.14. Харин магадлалаар баталгаажсан зураг төсөл, төсөвгүй 177.1 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 99.2 тэрбум төгрөгийн санхүүжих дүнтэй 4 төсөл, арга хэмжээ нь төсвийн төсөлд дахин төлөвлөгдсөн байна.

6.15. Дахин өргөн мэдүүлсэн төсвийн төсөлд нийт 26 төсөл арга хэмжээ нэмж төлөвлөснөөс шинээр хэрэгжих 56.5 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 6 барилга байгууламж, 7.1 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 2 их засварын ажил, 14.7 тэрбум төгрөгийн 3 тоног төхөөрөмж, 2024 оноос шилжин хэрэгжиж байгаа 118.7 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 47.5 тэрбум төгрөгийн санхүүжих дүнтэй шилжих 15 барилга байгууламж байна.

6.16. Шинээр нэмэгдсэн 26 ТАХ-ээс Засгийн газраас 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2025 оны төсвийн тухай хуульд байгаагүй бөгөөд төсвийн хэлэлцүүлгийн явцад 12 ТАХ нэмэгдсэн, 13 ТАХ нь өргөн мэдүүлэх үед худалдан авах ажиллагаа зарлагдаагүй байсан бөгөөд 2024 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдрийн байдлаар гэрээ байгуулсан, харин Хавдар судлалын үндэсний төвийн барилгын их засварын ажил нь 2024 оны 12 дугаар сарын 04-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2025 оны төсвийн тухай хуульд шинээр тусгагдсан байна.

6.17. Дээрх төсвийн төслийг шинээр өргөн мэдүүлэхдээ нэмж төлөвлөсөн 6 барилга байгууламж, 2 их засварын ангиллын ТАХ-ний төсөвлөлтийн шаардлага хангасан эсэх нь тодорхойгүй¹⁶ байна.

6.18. Мөн Засгийн газраас дахин өргөн мэдүүлсэн төсвийн төсөлд 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр УИХ-д өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2025 оны төсвийн тухай хуульд тусгаагүй байсан 118.7 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 47.5 тэрбум төгрөгийн санхүүжих дүнтэй шилжих 15 ТАХ нэмэгдсэн байна.

6.19. Тухайн шилжин хэрэгжих 15 ТАХ-ээс 2 ТАХ-ийг ХАА-г магадлалаар баталгаажуулсан зураг төсөлд үндэслээгүй, ажил гүйцэтгүүлэх тендер зарласан боловч ажлын даалгаварт зураг төсөл боловсруулах, ажил гүйцэтгэх ажлыг хамт гүйцэтгэхээр тусгасан байна. Үүнд:

- Сургуулийн барилга, 640 суудал /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 34 дүгээр хороо/;
- Иргэд, хүүхэд, залуучууд, ахмад настанд зориулсан хөгжлийн төв /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 1, 2, 3, 4, 5, 6 дугаар хороо/.

6.20. Зарим ТАХ-ны ХАА-г зохион байгуулж, гэрээ байгуулсан боловч төсвийн төслийн саналд тендерийн хэмнэлтийг хасаж тооцохгүйгээр тусгасан байна. Үүнд:

Хүснэгт 14. Тендерийн хэмнэлт хасаж тооцоогүй ТАХ /тэрбум.төгрөг/

№	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн	Гэрээний дүн	Зөрүү дүн
1	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 100 ор /Орхон, Баян-Өндөр сум, Ирээдүйн одод сургууль/	2.9	2.9	2.9	0.044
2	Аялал жуулчлалын гол чиглэл, улсын чанартай хатуу хучилттай авто зам дагуу үйлчилгээний цогцолборын барилга /Увс/	1.0	1.0	1.2	0.004
НИЙТ					0.048

Эх сурвалж: Сангийн яам

6.21. Увс аймгийн ХААГ нь “Аялал жуулчлалын гол чиглэл, улсын чанартай хатуу хучилттай авто зам дагуу үйлчилгээний цогцолборын барилга /Увс/” ТАХ-ий тендерийг 2024 оны 9 дүгээр сарын 12-ны өдөр 2 багц болгон зарлаж Увс аймгийн Наранбулаг, Цагаанхайрхан сумдад барихаар гүйцэтгэгчийг шалгаруулсан ба аялал жуулчлалын тэргүүлэх чиглэлийн байршилд

¹⁶ Нотлох баримт ирүүлээгүй

улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар санхүүжүүлэх нэн тэргүүний шаардлагатай хөрөнгө оруулалт мөн эсэх нь тодорхойгүй байна.

6.22. БОУАӨС-ын багцад төлөвлөгдсөн 50.0 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй “Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын “Цөлжилттэй тэмцэх тухай” суурь конвенцын талуудын 17 дугаар бага хурлын байгууламж ТАХ-ний ашиглалттай холбоотой урсгал зардал, орон тоо, ажиллах хүч, санхүүжүүлэх эх үүсвэрийн судалгаа, тооцоолол хийгдээгүй, төсөвт нөлөөлөх ачааллын талаар дүгнэлт гаргаагүй байна.

6.23. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.2¹⁷, Засгийн газрын 2023 оны 278 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журам”-ын 2.2.4¹⁸-д заасан шаардлагад нийцэхгүй байна.

6.24. Улсын хэмжээнд тоног төхөөрөмж худалдан авах нэршлээр багцалсан 253.7 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 19 ТАХ-г төлөвлөсөн байна.

6.25. Улсын төсвийн 2025 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний төсөлд 564.4 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй, 171.1 тэрбум төгрөгийн санхүүжих дүнтэй 9 ТАХ-ний хэрэгжих байршлыг “бүсүүд” болон “улсын хэмжээнд”, зэрэг нэршлээр тодорхой бус байдлаар төлөвлөснийг Төсвийн тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.2.6¹⁹ дахь хэсэгт заасантай нийцүүлэн байршил, төсөвт өртгийг тусгайлан хэлэлцэж батлах шаардлагатай.

6.26. Тоног төхөөрөмж ангиллын ТАХ-г төлөвлөхдөө Төсвийн тухай хуулийн 4.1.24²⁰ дэх заалтад нийцүүлж, хөрөнгө оруулалтын бус шинж чанартай эд зүйл худалдан авдаг байдлыг зогсоож багцын задаргааг тодорхой болгон төлөвлөх шаардлагатай.

6.27. Сангийн сайдын 2023 оны 211 дүгээр тушаалаар “Төсвийн зарлагын эдийн засгийн ангилал” болон “Эдийн засгийн ангиллын тайлбар”-т урсгал зардалд²¹ эд хогшлын зардлыг, дэд ангилалд “тавилга”²²-ыг хамруулахаар баталжээ.

6.28. Цаашид байгууллагын тавилга, эд хогшлыг шинэчлэх, сайжруулах зардлыг ашиглах жил, элэгдлийн зардалтай уялдуулан төлөвлөж, санхүүжүүлдэг тогтолцоонд шилжих шаардлагатай байна.

6.29. Засгийн газраас 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр УИХ-д өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2025 оны төсвийн тухай хуулийн төсөлд тусгасан боловч дахин өргөн мэдүүлсэн төсвийн төсөлд 3,227.7 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 898.0 тэрбум төгрөгийн санхүүжих дүнтэй 50 ТАХ-г хасаж төлөвлөсөн байна.

6.30. Дээрх 50 ТАХ-ний 74 хувь нь буюу 1,354.2 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 479.7 сая төгрөгийн санхүүжих дүнтэй 37 нь өмнөх оноос шилжин хэрэгжих ТАХ байна.

¹⁷ 29.2. “Хөрөнгө оруулалтын төслийн саналд үндсэн хөрөнгийн ашиглалттай холбоотой урсгал зардал, орон тоо, санхүүжүүлэх эх үүсвэр зэрэг холбогдох тооцоог хавсаргаж, төсөвт нөлөөлөх ачааллын талаарх дүгнэлтийг гаргасан байна”

¹⁸ 2.2.4. “Төсөл, арга хэмжээний саналд үндсэн хөрөнгийн ашиглалттай холбоотой урсгал зардал, орон тоо, санхүүжүүлэх эх үүсвэр зэрэг холбогдох тооцоог хавсаргаж, төсөвт нөлөөлөх ачааллын талаарх дүгнэлтийг гаргасан байх”

¹⁹ 33.2.6. “Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний жагсаалтыг хавсралтаар /нэр, байршил, хүчин чадал, төслийн код, хэрэгжүүлэх хугацаа, төсөвт өртөг, анхны төсөвт өртөг, санхүүжүүлэх эх үүсвэр, тухайн төсвийн жилийн санхүүжилтийн дүн/ батална”;

²⁰ 4.1.24. “төсвийн хөрөнгө оруулалт гэж улсын болон орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлж, тухайн шатны төсөвт хамаарах хуулийн этгээдийн өмчлөлд шилжих хөрөнгийн зарлагыг”

²¹ “21 Урсгал зардал, 2123 Эд хогшил, 212301 Тавилга”

²² “Эдийн засгийн ангиллын тайлбар: “Тавилга”-байгууллагын үйл ажиллагаанд зориулж авсан ширээ, сандал, шүүгээ гэх мэт тавилга бэлтгэх зардал”

6.31. Дахин өргөн мэдүүлсэн төсвийн төсөлд зарим төсөл, арга хэмжээний нэр, байршил, хүчин чадал өөрчлөгдсөн байна. Үүнд:

Хүснэгт 15. Төсвийн төсөл өргөн мэдүүлсэн байдлаар нэр, байршил өөрчлөгдсөн байдал

2024.08.30	2024.12.04
Цаг уурын радарын станц /Бүсүүдэд/	Байгаль орчин, цаг уурын салбарын орон нутаг дахь өртөө, харуул, байгаль хамгаалагчийн байр /Бүсүүд/
Мандал сумын Түнхэл тосгоноос Төв аймгийн Батсүмбэр хүртэлх 45.2 км хатуу хучилттай авто зам, Түнхэл тосгон доторх 4 км хатуу хучилттай авто зам /Төвийн бүс/	Мандал сумын Түнхэл тосгоноос Төв аймгийн Батсүмбэр хүртэлх хатуу хучилттай авто зам /Төвийн бүс/
Ногоон байгууламж бүхий орчны тохижилт /Ховд, Зэрэг, Мянгад, Буянт, Ховд, Чандмань, Архангай, Өгийнуур сум/	Ногоон байгууламж бүхий орчны тохижилт /Ховд, Зэрэг, Мянгад, Буянт, Ховд, Чандмань, Дарви, Эрдэнэбүрэн, Манхан, Дөргөн, Цэцэг сум, Архангай, Өгийнуур сум/
Бүсүүдийн хөгжлийг дэмжих инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтэц /Бүсүүдэд/	Бүсүүдийн хөгжлийг дэмжих инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтэц, улс, аймаг, сумдад хэрэгжүүлэхэд шаардагдах Улсын төсвийн хөрөнгө /Бүсүүд/
Төрийн албан хаагчдыг орон сууцжуулах цогц хөтөлбөр, 1 дүгээр үе шат /Бүсүүдэд/	Төрийн албан хаагчдыг орон сууцжуулах цогц хөтөлбөр, 1 дүгээр үе шатыг аймаг, сумдад хэрэгжүүлэхэд шаардагдах Улсын төсвийн хөрөнгө /Бүсүүд/
Налайх Дулааны станцын хүчин чадлын өргөтгөл, 185 МВт /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг/	Налайх Дулааны шинэ эх үүсвэр 79 МВт-ын эхний ээлжийн ажил /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг/
"Хөшигийн хөндийн шинэ хотын инженерийн дэд бүтэц" төслийн үргэлжлэл /Шинэ Зуунмод хотын 110 кВ-ын 2 хэлхээт ЦДАШ, 110/35/10 кВ дэд станцын барилга угсралтын ажлын үргэлжлэл /Төв, Сэргэлэн сум/	Шинэ Зуунмод хотын 110 кВ-ын 2 хэлхээт ЦДАШ, 110/35/10 кВ "Аэросити" дэд станцын барилга угсралтын ажлын үргэлжлэл /Төв, Сэргэлэн сум/

6.32. Нэр байршил хүчин чадал өөрчлөгдсөн ТАХ-ний жагсаалтаас харахад 2024 оноос эхлэн хэрэгжих Ногоон байгууламж бүхий орчны тохижилт /Ховд, Зэрэг, Мянгад, Буянт, Ховд, Чандмань, Архангай, Өгийнуур сум/ ТАХ-ний төсөвт өртгийг 2,000.0 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлж, Дарви, Эрдэнэбүрэн, Манхан, Дөргөн, Цэцэг сумдад нэмж төлөвлөсөн байна.

6.33. Энэ нь Төрийн хэмнэлтийн хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний жагсаалтад дараах зүйлсийг тусгахыг хориглоно 13.4.1²³, 13.4.5²⁴ дахь заалттай нийцэхгүй байна.

6.34. Мөн БОУАӨС-ын багцын Цаг уурын радарын станц /Бүсүүдэд/ тоног төхөөрөмж ангиллын ТАХ-ний нэрийг Байгаль орчин, цаг уурын салбарын орон нутаг дахь өртөө, харуул, байгаль хамгаалагчийн байр /Бүсүүд/ болгон өөрчилж барилга байгууламж ангилалд төлөвлөсөн ба тус ТАХ нь төсөвлөлтийн шаардлага хангасан эсэхийг тодорхойлох боломжгүй байна.

²³ 13.4.1.орон нутгийн нийтийн эзэмшлийн зам, талбай, олон нийтийн соёл амралтын хүрээлэн, хаягжуулалт, гэрэлтүүлэг, тохижилт;

²⁴ 13.4.5.айл, өрхийн ариун цэврийн байгууламж, гудамжны тохижилт;

Цахим систем болон ТЭЗҮ боловсруулах ажлын өртөг зардлыг тооцож төлөвлөх, хянах, хэрэгжүүлэх, хүлээн авахтай холбоотой зохицуулалт, жишиг үнэ, заавар журам хангалтгүй байна

6.35. Улсын төсвийн 2025 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд нэг бүр нь 0.8-30.7 тэрбум, нийт 56.6 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй шинээр хэрэгжих 7 ТЭЗҮ боловсруулах ажлыг төлөвлөсөн боловч тухайн ажил бүрийн хүрээнд хийж гүйцэтгүүлэх ажлын даалгавар, тэдгээрийн нэгжийн болон нийт өртгийг тооцсон судалгаа, зардлын тооцоолол, үндэслэл тодорхойгүй байна.

6.36. Энэ нь Засгийн газрын 2023 оны 278 дугаар тогтоолоор баталсан “Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журам”-ын 3.1.4.4²⁵-д заасан шаардлагад нийцэхгүй байна.

6.37. Нөгөө талаас төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх цахим систем болон ТЭЗҮ боловсруулах ажлын хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлох, зарцуулах зардал, төсвийг тооцож төлөвлөх, хянахад баримтлах жишиг үнэ, ажлын даалгавар боловсруулахад тавигдах шаардлага, хүлээн авах, хянахтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалт, заавар журам хангалтгүй байгаа нь өртгийг тооцож тодорхойлох, хянахад хүндрэл учруулж байна.

6.38. Иймд цахим систем, ТЭЗҮ боловсруулах ажлын нэгжийн өртгийг тооцоход баримтлах жишиг үнийг тогтоож мөрдүүлэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөх, хянахад ашиглах шаардлагатай.

Төсөл, арга хэмжээний тухайн жилийн санхүүжилтийг хэрэгжүүлэх хугацаатай уялдуулж төлөвлөх шаардлагатай байна

6.39. Хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний төсөлд тусгасан шинээр эхлүүлэх 106 ТАХ-ээс 36 ТАХ-ний санхүүжилтийг хэрэгжих хугацаанд тэнцүү хуваарилах байдлаар тооцож тусгаагүй буюу 2025 онд ногдох 1,145.0 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг 188.4 тэрбум төгрөгөөр бага буюу 956.6 тэрбумаар төлөвлөжээ. Тухайлбал:

- ЗТС-ын төсвийн багцад 2025-2027 онд буюу 3 жилийн хугацаанд хэрэгжих “Баруун-Урт-Бичигт чиглэлийн хатуу хучилттай авто зам, 180 км /Зүүн бүс/” ТАХ-ний 324.0 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртгөөс жилд ногдох санхүүжилт нь 108.0 тэрбум төгрөг байхад 2025 онд 3.4 дахин бага буюу 31.7 тэрбум төгрөг төлөвлөсөн;
- ЭХС-ын төсвийн багцад 2025-2027 онд буюу 3 жилийн хугацаанд хэрэгжих “Аймгийн төвд баригдаж байгаа дулааны станцын 2 дугаар хэлхээ, дэд бүтэц /Говь-Алтай/” ТАХ-ний 24.5 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртгөөс жилд ногдох санхүүжилт нь 8.2 тэрбум төгрөг байхад 2025 онд 6.1 тэрбум төгрөг төлөвлөжээ.

6.40. Энэ нь Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 17.1.5²⁶, Төсвийн тухай хуулийн 29.3.5²⁷ дахь заалтад нийцээгүй байна.

6.41. Төсвийн тухай хуулийн 29.3.5-д “шинээр эхлэх барилга, байгууламж, хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх хугацаанд тэнцүү хуваарилсан хэмжээнээс багагүй байхаар тооцож, гурван жилд багтаан санхүүжүүлж, дуусгах,” гэж заасан нь олон жил үргэлжлэх томоохон төсөл, арга хэмжээний хувьд тухайн жилд төлөвлөсөн санхүүжилтийн эх үүсвэрийг бүрэн ашиглаж чадахгүй эрсдэл үүсгэж байна.

²⁵ 3.1.4. “ТЭЗ нь ... төсөл, арга хэмжээний саналыг ирүүлэхдээ дараах шалгуур үзүүлэлтийг хангаж буй эсэхийг судалж, холбогдох тайлан болон баримт бичгийг хавсаргасан байна: ... 3.1.4.4. төслийн зардлыг бүрэн зөв тооцсон эсэх”

²⁶ 17.1.5. “Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний нийт төсөвт өртгөөс тухайн жилд ногдох санхүүжилт нь төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх хугацаанд тэнцүү хуваарилсан хэмжээнээс багагүй байхаар төлөвлөх”

²⁷ 29.3.5. “Шинээр эхлэх барилга, байгууламж, хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх хугацаанд тэнцүү хуваарилсан хэмжээнээс багагүй байхаар тооцож, гурван жилд багтаан санхүүжүүлж, дуусгах”

Өмнөх аудитаар ТЕЗ нарт өгсөн зөвлөмж, албан шаардлагыг хэрэгжилт хангалтгүй байна

6.42. Монгол Улсын 2024 оны төсвийн тухай хуулийн төсөлд дүгнэлт гаргах аудитын хүрээнд нийт 9,121.4 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 1049 хөрөнгө оруулалтын ТАХ нь Төсвийн тухай хуулийн болон холбогдох бусад хууль, журамд заасан төлөвлөлтийн шаардлагыг хангасан эсэхэд дүгнэлт өгч, илэрсэн зөрчлийг арилгуулахаар 2 албан шаардлага, 3 зөвлөмж хүргүүлсэн байна.

6.43. Улсын төсвийн 2024 оны төсвийн төсөлд нэг маягийн зураг төсөлтэй, инженерийн шугам сүлжээний холболтын зураг төсөвгүй 153, зураг төслийг боловсруулж баталгаажуулаагүй 21, нийт 174 ТАХ-г тусгасан зөрчил илэрснийг арилгуулахаар Сангийн сайдад 1 албан шаардлага хүргүүлснээс 155 нь хэрэгжиж 89.1 хувьтай биелжээ.

6.44. Хөрөнгө оруулалтын ТАХ-ний эдийн засгийн үр ашиг, нийгмийн ач холбогдол болон хөрөнгийн ашиглалттай холбоотой зардлын тооцооллыг хийгээгүй зөрчлүүдийг арилгуулахаар хүргүүлсэн албан шаардлагын биелэлт хангагдсан байна.

6.45. Дээрх 2 албан шаардлагад аудитаар илэрсэн зөрчлүүдийг арилгаж биелэлтийг ирүүлэхээс гадна цаашид зөрчлийг давтан гаргахгүй байх, хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлж ажиллахыг даалгасан бөгөөд өмнө онтой харьцуулахад зөрчлийн тоо хэмжээ буурсан байна.

6.46. Өмнөх аудитаар Сангийн сайд болон Эдийн засаг хөгжлийн сайдад улсын төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх ТАХ-ний төлөвлөлттэй холбоотой 3 зөвлөмж өгснөөс 1 зөвлөмж нь хэрэгжээгүй, 2 зөвлөмжийг 65 хувьтай хэрэгжүүлжээ. Үүнд:

- Хөрөнгө оруулалтын ТАХ-г төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, хянах, хүлээн авах үйл ажиллагаанд хүнээс хамаарсан нөлөөллийг бууруулах эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлэх зөвлөмж өгснийг хэрэгжүүлээгүй;
- “Төсөвт өртгийн нэмэгдэл зардал гарч байгаа шалтгаан нөхцөлд нарийвчилсан дүн шинжилгээ хийж, үр дүнг сайжруулах арга хэмжээг зохион байгуулах” болон “Төсөвлөлтийн шаардлага хангасан төсөл, арга хэмжээг төсвийн төсөлд тусгах” гэсэн 2 зөвлөмжийн хэрэгжилт 65 хувьтай байна.

ДОЛОО. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН ҮЛДЭГДЛИЙГ НЭРЛЭСЭН ДҮНГЭЭР 39,807.5 ТЭРБУМ ТӨГРӨГТ ХҮРЭХЭЭР ТООЦСОН НЬ ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ЗААСАН ТУСГАЙ ШААРДЛАГАД НИЙЦЭЖ БАЙНА.

7.1. Улсын Их Хурлаас 2024 оны 8 дугаар сарын 30-ны өдрийн Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд 6 дугаар зүйлийн 6.1.4-т оруулсан нэмэлт өөрчлөлтөөр Монгол Улсын Засгийн газрын өрийн үлдэгдлийг нэрлэсэн дүнгээр тооцохоор баталсан байна.

7.2. Монгол Улсын 2025 оны нэгдсэн төсвийн төсөлд өрийн үлдэгдлийг нэрлэсэн дүнгээр тооцож 39,807.5 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөснөөс дотоод үнэт цаас 426.7 тэрбум төгрөг, гадаад үнэт цаас 8,998.3 тэрбум төгрөг, гадаад зээл 23,779.2 тэрбум төгрөг, Засгийн газрын өрийн баталгаа 5,792.2 тэрбум төгрөг, орон нутгийн зээллэг 811.0 тэрбум төгрөг байхаар тусгасан байна.

Хүснэгт 16. Засгийн газрын өрийн үлдэгдэл /тэрбум төгрөг/

Өрийн хэрэгсэл	2024	2025	2025	Зөрүү	
	ХБГ	Суурь*	Төс.	ХБГ/Төс	Суурь*/Төс
Засгийн газрын дотоод өр	437.3	426.7	426.7	(10.6)	-
Дотоод үнэт цаас	437.3	426.7	426.7	(10.6)	-
Засгийн газрын гадаад өр	31,465.3	33,463.1	32,777.6	1,312.3	(685.5)
Гадаад үнэт цаас	9,086.1	8,998.3	8,998.3	(87.8)	-
Гадаад зээл	22,686.3	24,464.8	23,779.2	1,092.9	(685.6)
Засгийн газрын бусад өр	2,996.4	6,603.2	6,603.2	3,606.8	-

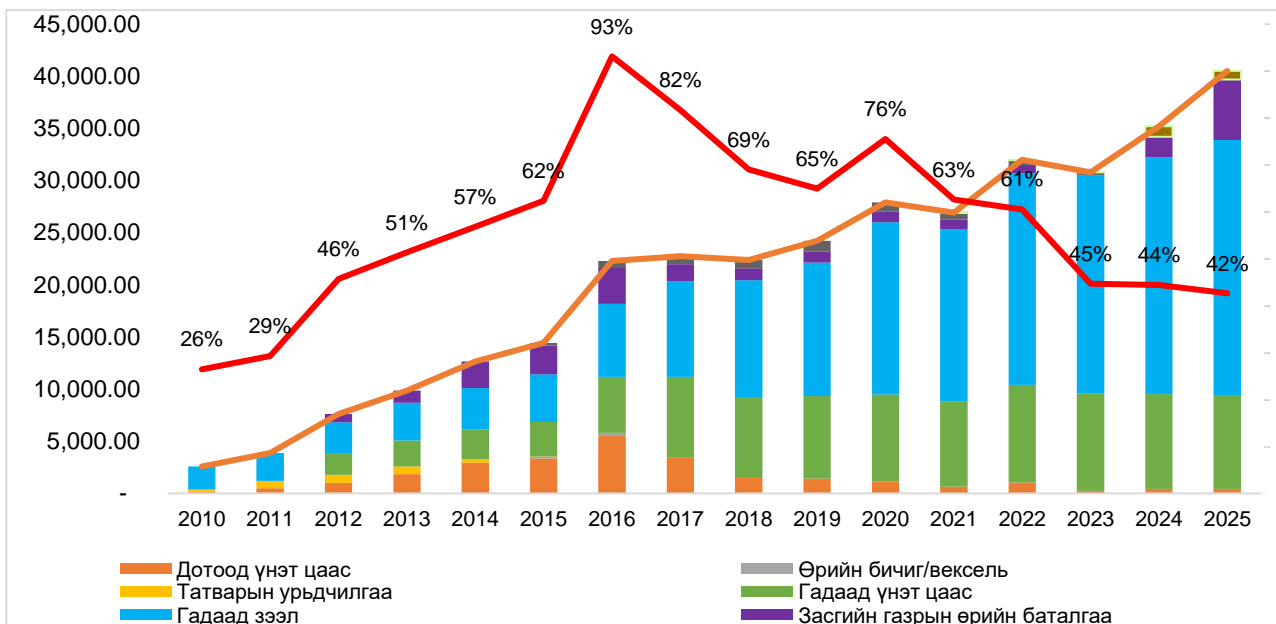

Засгийн газрын өрийн баталгаа	1,985.4	5,792.2	5,792.2	3,806.8	-
Орон нутгийн өр	1,011.0	811.0	811.0	(200.0)	-
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН НИЙТ ӨР	35,206.2	40,493.0	39,807.5	4,601.3	(685.5)
Засгийн газрын өр / ДНБ	44.4%	42.6%	41.9%	-2.5%	-0.7%

Эх сурвалж: Сангийн яам

7.3. Засгийн газрын өрийн нэрлэсэн дүнгээр илэрхийлэгдсэн үлдэгдлийн ДНБ-д эзлэх хэмжээ 2024 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэлээр 44.4 хувь, 2025 оны төсөөллөөр 41.9 хувьтай байгаа нь хуулийн тусгай шаардлагыг хангаж байна.

Дүрслэл 5. Засгийн газрын өрийн харьцуулалт

Эх сурвалж: Сангийн яам

7.4. Засгийн газрын өр 2010-2025 онуудад жилд дунджаар 2,527.7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдсэн байна.

7.5. Төсвийн төслийн 2025 оны өрийн үлдэгдлийг өмнөх оны дүнтэй харьцуулахад дотоод үнэт цаас 10.6 тэрбум төгрөгөөр орон нутгийн зээллэг 200.0 тэрбум төгрөгөөр буурахаар байгаа бол гадаад өр 1,092.9 тэрбум төгрөгөөр, Засгийн газрын өрийн баталгаа 3,806.8 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэхээр байна. Тухайлбал:

- Улаанбаатар хотын төвлөрлийг сааруулж, түгжрэлийг бууруулахад зориулж Нийслэлийн Засаг даргын тамгын газраас орон нутгийн бонд гаргах, гадаад үнэт цаасыг дахин санхүүжүүлэхээр төлөвлөсөн;
- Засгийн газрын өрийн баталгаа 3,500.0 тэрбум гаргах, ханшийн зөрүү 336.0 тэрбум төгрөг нийт 3,836.0 тэрбум төгрөгөөр өсөхөөр байгаа нь “Хөшгийн хөндийн туннел” болон “Өөдөө тэмүүлэх Монгол” ган татлагат гүүрэн байгууламжийн төсөлд Засгийн газрын өрийн баталгаа гаргахаар төлөвлөсөнтэй холбоотой байна. Энэхүү төслүүдийн бэлтгэл ажил хийгдэж байгаа бөгөөд дууссан тохиолдолд УИХ, УАГ-т дахин танилцуулж шийдвэр гаргуулахаар төлөвлөсөн;
- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд орсон өөрчлөлтийн дагуу Засгийн газрын өрийн үндсэн төлбөрийг нэгдсэн төсвийн суурь тэнцлээс төлж барагдуулахаар төлөвлөсөн тул төсвийн дэмжлэгийн хүрээнд шинээр өр үүсгэхээргүй байгаа бөгөөд гадаад төслийн зээлийн ашиглалтын хэмжээг 2,209.2 тэрбум төгрөг, Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны зах зээлийг дэмжих, төлбөрийн тэнцлийг дэмжих зэрэг зорилгоор 300.0 тэрбум төгрөгийн зээллэг хийхээр төлөвлөжээ;
- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасны дагуу ДНБ-ний 2 хувьтай тэнцэх нэгдсэн төсвийн суурь тэнцлийн ашиг 3,173.5 тэрбум төгрөгөөс Засгийн газрын өрийн үндсэн төлбөрийг

төлөхөөр байгаа тул гадаад зээл, дотоод үнэт цаас, нийслэлийн үнэт цаасыг төлж барагдуулахаар төлөвлөжээ.

7.6. Засгийн газрын өрийн үйлчилгээний төлбөрт 2,852.0 тэрбум төгрөгийг 2025 онд төлөхөөр тооцсон байна.

Хүснэгт 17. Засгийн газрын өрийн үйлчилгээний төлбөр /тэрбум төгрөг/

Өрийн үйлчилгээ	2023 он	2024 оны ХБГ	2025 оны төс.
Үндсэн төлбөр	2,152.6	1,545.9	1,554.9
Гадаад бонд*	391.4	178.5	-
Гадаад зээл	959.8	1,229.9	1,454.9
Дотоод бонд	801.4	137.5	100.0
Хүүгийн төлбөр	1,092.6	1,173.6	1,297.1
Гадаад бонд	553.0	556.2	576.8
Гадаад зээл	459.9	610.0	675.1
Дотоод бонд	79.7	7.5	45.2
НИЙТ	3,243.3	2,719.5	2,852.0

Эх сурвалж: Сангийн яам

*-Дахин санхүүжилтийн дүн ороогүй

7.7. Гадаад зээлийн гэрээ нь байгуулагдан хэрэгжиж буй төсөл арга хэмжээний ашиглаагүй үлдэгдэл 2024 оны 07 дугаар сарын 25-ны байдлаар 11,956.3 тэрбум төгрөг байгаа ч 2025 онд 1,542.4 тэрбум төгрөгийг буюу 12.9 хувийг ашиглахаар төлөвлөснөөс үзэхэд дунд хугацаанд ирэх төсвийн ачаалал ирэх онуудад өндөр байх, төсөл арга хэмжээнд төлөвлөгдөж буй эх үүсвэр хангалттай бус байгаа нь төслийн үр ашигтай хэрэгжилт болон төслийн хэрэгжих хугацаанд сөргөөр нөлөөлөхөөр байна.

7.8. Шинээр ашиглахаар тооцсон зээлийн ашиглалтыг өрийн удирдлагын тухай хуульд заасан шалгуурт бүрэн нийцүүлэх, Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжиж байгаа төслүүдийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх, ашиглагдаагүй зээлийн хэмжээг хязгаарлах, гадаад зээлийн гэрээ хэлэлцээр байгуулахаас өмнөх төслийн бэлтгэл ажлыг шуурхай хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай байна.

ӨМНӨХ АУДИТААР ӨГСӨН ЗӨВЛӨМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТ 69.0 ХУВЬ БАЙНА

1. Төрийн аудитын байгууллага Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандартын дагуу өмнөх аудитын тайланд дурдсан асуудал, зөвлөмжийн мөрөөр хариуцагч талын авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний гүйцэтгэлд хяналт үнэлгээ хийх үүрэгтэй.

2. Энэ нь өмнөх аудитын үр нөлөөг батжуулж, дараагийн аудитын чанар, үр нөлөөг сайжруулах нөхцөл болох бөгөөд аудитын үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх, зорилтот хэрэглэгчийг өмнө хийсэн аудитын тайлан болон тухайн үеийн нөхцөл байдлыг эргэн санах, дүгнэх боломж олгодог чухал ач холбогдолтой аудитын нэг үе шат юм.

Хүснэгт 18. Өмнөх аудитаар өгсөн албан шаардлага, зөвлөмжийн биелэлтийн мэдээ

№	Хэнд өгсөн	Нийт	Үүнээс биелэлт ирүүлсэн
Албан шаардлага			
1	Сангийн яам	2	2
Зөвлөмж			
1	Засгийн газар	5	4
2	Сангийн яам	4	4
3	Эдийн засаг, хөгжлийн яам	2	2
4	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт	2	0

3. Монгол Улсын 2024 оны нэгдсэн төсвийн төсөлд дүгнэлт өгөх аудитаар Сангийн яаманд 2 албан шаардлага, 4 зөвлөмж, Засгийн газарт 4, ЭЗХЯ-нд 2, төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт

2, нийт 2 албан шаардлага, 13 зөвлөмж өгсөн байна. Үүнээс 2 албан шаардлага, 10 зөвлөмжийн биелэлтийг Үндэсний аудитын газарт ирүүлсэн байна. Биелэлтийг ирүүлсэн зөвлөмжүүдийн хэрэгжилтийг үнэлэхэд дунджаар 69.0 хувийн биелэлттэй байна.

ДҮГНЭЛТ:

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох зүйлс болон аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг гаргаж байна.

1. Монгол Улсын 2025 оны нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого болон нийт зарлагын хэмжээг 33,470.0 тэрбум төгрөг буюу дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 35.2 хувь, төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийг анх удаа алдагдалгүй төлөвлөсөн нь төсвийн төлөвлөлтөд ахиц бий болгож байна.
2. Улсын Их Хурлын 2024 оны 12 дугаар сарын 03-ны өдрийн “Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай” хуулийн хүрээнд Монгол улсын нэгдсэн төсвийг алдагдалгүй байлгах зорилгоор төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүнг 2,301.9 тэрбум төгрөгөөр бууруулсантай холбоотойгоор нийт орлого ба тусламжийн дүнг 394.8 тэрбум төгрөгөөр бууруулж төлөвлөсөн байна.
3. Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төсөл нь урт болон дунд хугацааны хөгжлийн бодлого, улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөө, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай нийцсэн ба Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагуудыг хангаж байна.
4. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2026-2027 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийг төсөвт өөрчлөлт оруулах бүрт нэмж өөрчилж байгаа нь төсвийн удирдлагын зарчим, сахилга батыг алдагдуулж, дунд хугацааны төсвийн төлөвлөлтийн ач холбогдлыг бууруулж байна.
5. Гадаад хүчин зүйлийн нөлөөллөөс уул уурхайн салбарын голлох нэрийн бүтээгдэхүүний эрэлтээс шалтгаалж нүүрсний экспорт төлөвлөсөн хэмжээнд хүрэхгүй тохиолдолд зарлагыг хэрхэн санхүүжүүлэх, орлогыг нөхөх эрсдэлийг тооцох шаардлагатай байна.
6. Төсвийн боломжит эх үүсвэр, бүх төрлийн ашигт малтмалд ногдуулсан АМНАТ-ыг бүрэн төвлөрүүлэх шаардлагатай байна.
7. Монгол Улсын 2025 оны төсвийн төсөлд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар болон концессын эргэн төлөгдөх нөхцөлөөр 33 төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн багцад 2025 оноос эхлэн хэрэгжих 106, өмнөх оноос үргэлжлэн хэрэгжих 512, нийт 9,347.8 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 618 ТАХ-г 3,224.9 тэрбум төгрөгөөр санхүүжүүлэхээр тусгажээ.
8. Шинээр хэрэгжүүлэх төслийг үнэлэх, эрэмбэлэх, сонгох аргачлалд зөвхөн барилга байгууламжийн төсөл, арга хэмжээг хамруулж байгаа нь бусад ангиллын төсөл, арга хэмжээг орхигдуулах, тусгай шалгуур үзүүлэлтээр үнэлээгүй, шаардлага хангаагүй төсөл, арга хэмжээг төсвийн төсөлд тусгах эрсдэлийг дагуулж байна.
9. Төсөл, арга хэмжээний байршлыг “бүсүүдэд” болон “улсын хэмжээнд” нэршлээр тодорхой бус байдлаар төлөвлөснийг байршил, төсөвт өртгийг тусгайлан хэлэлцэж батлах шаардлагатай байна.
10. Засгийн газраас 2024 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдөр УИХ-д өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2025 оны төсвийн тухай хуулийн төсөлд тусгасан 3,227.7 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 898.0 тэрбум төгрөгийн санхүүжих дүнтэй 50 ТАХ-г 2024 оны 12 дугаар сарын 04-ний өдөр дахин өргөн мэдүүлэхдээ хассан байна.
11. Цахим систем болон ТЭЗҮ боловсруулах ажлын өртөг зардлыг тооцож төлөвлөх, хянах, хэрэгжүүлэх, хүлээн авахтай холбоотой зохицуулалт, жишиг үнэ, заавар журам хангалтгүй байгаа нь төсөвт өртгийг үндэслэлтэй тооцож үр ашигтай төлөвлөхөд сөргөөр нөлөөлж байна.

12. Өмнөх аудитаар Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилт хангалтгүй, төсөвлөлтийн шаардлага хангаагүй төсөл, арга хэмжээг төсвийн төсөлд тусгах зөрчил өмнө онтой харьцуулахад буурсан боловч дахин давтагдсан байна.
13. Төсвийн урсгал зарлагыг хумьж, зарим хэрэгжиж эхлээгүй хөтөлбөр, үйл ажиллагааг зогсоохоор төлөвлөсөн нь төсвийн зарлагын ДНБ-д эзлэх харьцааг бууруулсан сайн талтай боловч зардлыг хэт механикаар хассан нь 2025 онд төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг бууруулах, тоо хэмжээг хумих эрсдэл үүсэх магадлалтай байна.
14. Төрийн үйлчилгээг илүү цомхон бүтэц, ухаалаг байдлаар үзүүлэхийн тулд төрийн зарим чиг үүргийг хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх тогтолцооны өөрчлөлтийг хууль эрх зүйн орчинд бүрдүүлэх шаардлагатай байна.
15. Монгол Улсын 2025 оны төсвийн тухай хуулийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн 12-т “Төрийн өмчит хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаанд олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн аудитын хуулийн этгээдээр аудит хийлгэж болно. Тухай санхүүгийн жилд аудит хийлгэх төрийн өмчит хуулийн этгээдийн жагсаалт болон аудит хийх хуулийн этгээдийг сонгон шалгаруулах этгээдийг Засгийн газар тогтооно” гэж тусгасан нь Улсын Их Хурлын Засгийн газарт тавих хяналтын зарчмыг алдагдуулахаас гадна Монгол Улсын Үндсэн хууль, түүнд нийцүүлэн гарсан хууль тогтоомжтой нийцэхгүй байна.

ЗӨВЛӨМЖ:

Аудитын дүн, дүгнэлт нотлох зүйлст үндэслэн дараах зөвлөмжийг өгч байна. Үүнд:

Улсын Их Хуралд толилуулах:

1. Төсвийн тухай хуульд заасан санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх, төсвийн ил тод байдлыг хангах зарчмын хүрээнд төсөвлөлтийн шаардлага хангаагүй, Төрийн хэмнэлтийн хуулийн холбогдох заалтад нийцээгүй хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг төсөвт тусгахгүй байх

Монгол Улсын Засгийн газарт:

1. Дунд хугацааны төсвийн төлөвлөлтийн чанарыг дээшлүүлж, төсвийн сахилга батыг хангаж ажиллах;
2. Төсвийн төслийг төрийн мөнгөний бодлогод нийцүүлэх, төсвийн зардлын тэлэлтээс нийгэм эдийн засагт үзүүлж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг үнэлж, бууруулах арга хэмжээ авах;
3. Төсвийн боломжит эх үүсвэр, бүх төрлийн ашигт малтмалд ногдуулсан АМНАТ-ыг бүрэн төвлөрүүлэх;
4. Улсын төсвийн 2025 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд “бүсүүдэд”, “улсын хэмжээнд” нэршлээр байршил тодорхойгүй тусгагдсан арга хэмжээний задаргааг тусгайлан хэлэлцүүлж батлуулах;
5. Хөрөнгө оруулалтын төсөл арга хэмжээг төлөвлөхдөө Төрийн хэмнэлтийн хуулийг хэрэгжүүлэх,

Сангийн сайдад:

1. УИХ-аас баталсан төсвийн хүрээний мэдэгдэлд үндэслэн төсвийн төслийг боловсруулж байх;
2. Төрийн өмчит болон өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн ногдол ашгийг төсөвт бүрэн төвлөрүүлэх;
3. Тоног төхөөрөмж, их засвар болон ТЭЗҮ-г төлөвлөх, эрэмбэлэх аргачлал, зохицуулалтыг тодорхой болгох.

Монгол улсын шадар сайд бөгөөд эдийн засаг, хөгжлийн сайдад:

1. Техник, эдийн засгийн үндэслэлийг боловсруулах ажлын даалгаварт тавигдах шаардлага, хүлээн авах шалгуур, төсөвт өртгийг тооцох, хянах жишиг үнийг тогтоох, холбогдох зохицуулалтыг бий болгох.